

Mehmet Ali Aybar özel eki

Kaleminden
sosyalizm üstüne
düşünceler

2, 3, 4, 5, 6 ve 7. sayfalarda

ARDINDAN

Güllü Aybar
Yaşar Kemal
Nazife Cemgil
Adnan Cemgil
Oral Çalışlar
Tarık Ziya Ekinci
Mehmet Ali Aslan
Kemal Nebioğlu
Cenan Bıçakçı
Yıldız Sertel
Gençay Gürsoy
Uğur Cankoçak
Halit Çelenk
Ali Nadir Savaşer
Cem Atabeyoğlu
Moris Gabbay
vazdi

Aybar sosyalizmi anlatıyor

Kitaplarından alıntılar:

Sovyetler'deki bürokratik yozlaşmanın nedeni, sosyalist demokrasinin olmamasındandır

Devlet gücünü "doğrudan emekçiler" adına kullanılan "öncü"lerin işçilerden, köylülerden, emekçilerden kopması, bağımsızlaşması halinde ise sosyalizm yozlaşır, bürokratik bir nitelik alır. Hatta kimi Marksist yazarların iddialarına göre bir yeni burjuva sınıfı doğar ve rejim kapitalizme dönüşme tehlikesiyle karşılaşır.

Sovyetler Birliği'ndeki bürokratik yozlaşma, yeni devlet biçimi olan Sovyet sisteminin, yani işçilerden ve köylülerden oluşan meclislerin devlet yönetimindeki rolünü gittikçe zayıflatmış, sembolik hale getirmiştir. Devrimden bu yana yarım yüzyıl geçmiş olduğu halde, işçiler, köylüler, emekçiler yaşamalarının üretiminde, hâlâ egemen değillerdir, hâlâ sosyalist demokrasi boş bir sözden ibaret.

Bize göre ekim devrimi ve sonraki gelişmeler sosyalizme nasıl geçilebileceğini değil, nasıl geçilemeyeceğini gözler önüne sermiştir. Lenin'in savaş örgütü Çar iktidarını yıkmış, ama sosyalizme giden yolu da tıkamıştır. Sonra salt burjuva iktidarının devrilmesi ve devlet ele geçirilince üretim araçlarının kamulas-tırılmasından ibaret bir reçete ile her işin ken-diliğinden yoluna gireceği düşüncesi ile yak-laşılması da yanlış olmuştur.

Seçimle iktidar hiç değilse teorik olarak vardır

Merkezci burjuva devleti, genel seçim ilkesinin kabul edilmesi ile demokratik bir görünüme kazanmıştır. Bu küçümsenmemeli. Genel seçimler dolayısıyla burjuvazinin merkezci iktidarının değişmesi, totaliter bir iktidar olma-ktan çıktığı gibi giderek iktidarın emekçilere geçmesi olasılığı da belirlemiştir.

Mehmet Ali Aybar torunu Memo ile parkta top oynarken.

Hiç değilse teorik olarak bir olanak ortaya çıkmıştır. Beri yandan kapitalizmin temel çelişkisi, emekçi yığınların örgütlenerek bilinçlenmesine yol açtıktan iktidar değişikliği olasılığı, her gün biraz daha gerçek olmaya yüz tutmuştur.

Böylece işçi sınıfının sosyalizm için mücadelesi, demokrasi mücadelesi ile iç içe yürütülmüştür. Kapitalist temel bir yandan burjuva ideolojisine ve devletine can verirken, bir yandan da sosyalist ve burjuva devletine karşı bir harekete de can vermiştir.

Böylece kapitalist toplumda, kapitalizmin yerini alacak sosyalist ilişkilerin ideolojisi doğmuş ve burjuva merkezliğine karşı olan işçi hareketi aynı zamanda sosyalist örgütlenmenin teorik esaslarını da kendi içinde taşı-maya, hatta biçimlendirmeye başlamıştır. Samyorum ki Leninist örgütlenme biçimi-nin yol açtığı sapmaların en kötüsü, işçi sını-

fını ve tüm emekçi yığınlarını edilgin hale getirmiş olmasıdır. İşçiler, köylüler sistemli biçimde yönetimden uzak tutulmuşlardır.

“Bizim sosyalizmimiz insan . insan içindir”

Bizim sosyalizmimiz insan içindir. İnsanlar içindir. Ve bizim sosyalizmimizi, bizim insan-larımız kuracaktır, gerekecek fedakaarlıkları ortaklaşa paylaşarak. Bunun için toplumdaki kurumsallaşmanın, bu amaca hizmet edecek biçimde olması gerekir. Buna kimsenin itirazı

yoktur sanırım.

Biz Türkiye sosyalistleri tarihten çok şeyler öğrenebiliriz, eğer tarihe bilim adamının yan-sız gözleri ile bakabilirsek. Yetmiş yıllık sos-yalizm denemeleri, sosyalizmin nasıl kurula-mayacağını sergiliyor. Nasıl kurulacağını ise biz bulacağız. Nasıl bir yol izleyeceğimizi, ana hatları ile açıklamaya çalışacağız.

Türkiye sosyalizmi emekçileri işlerin baş-na getirmeye özel bir önem göstermiştir. Bu-nun yolu önce emekçilerin kendi partileri için-de dizginlere sahip olmalarından geçer. Bu da kol emekçilerine parti organlarında çoğunluk verilmele gerçekleştirilir. Evet basit işçiler, basit köylüler ve de emekçiler.

Partinin en alt düzeydeki yönetim kurulu-dan en üst düzeydeki merkez komitesine ka-dar, her yönetim organında çoğunlukta ola-caklardır.

Bu ilke Leninist örgüt modelinin yadsınma-sıdır.

M. ALİ AYBAR ÖZEL EKİ

Yayımlayan ve Basan: Yeni Gün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş.

İmtiyaz Sahibi: **Berin Nadi**, Genel Yayın Yönetmeni: **Orhan Erinc**, Genel Yayın Koordinatörü:

Hikmet Çetinkaya, Yazı İşleri Müdürleri: **İbrahim Yıldız**, **Diğç Tayanç** (Sorumlu),

Görsel Yönetmen : **Fikret Eser**, Ek Koordinasyon: **Fatma Şahin**

“Marksizm bir hazır reçete değildir”

Sosyalizmi bunalımdan kurtarmak için Marx'ın bilimsel teorisine dönmek, onun gerçek karşıtındaki bilimsel tavrını takınmak zordur. Marx'ın teorisi, her soruya yanıt veren bir felsefe sistemi değildir. Marx'ın tarih teorisi, sosyal gelişmenin genel eylemi hakkında bilgi vermektedir. Bunlar yeni idelmler için bir yönüğe niteliğindedir. Marx'a göre, saptandığı tarih aşamaları, gelişmenin en genel çizgisini göstermektedir. Ve Asya tipi üretim tarzı bir yana bırakılırsa, kölelik feodalite, kapitalizm, Batı Avrupa toplumlarının geçirdiği aşamalarıdır.

Her toplumu somut koşulları içinde ele almak gerekir. Alacelele varılmış genellemelerden kesinlikle kaçınılmalıdır. Marksizm bir “hazır reçete” gözüyle görülmez. Her bilim dalı gibi hem tartışmaya, hem yeni bulgulara açıktır.

Lenin, biricik doğru Marksizmi kendisinin dile getirdiği inancındaydı. Stalin de Lenin'i

en doğru kendisinin yorumladığına inanmaktaydı. Böylece Stalin, Marksizm-Leninizm'i yarattı. Bu, daha sonra (Marx'ın, Engels'in, Lenin'in, Stalin'in yanılmaz doktrin) olarak savunulmaya başlanmıştır. Bilinde yanılmaz doktrin olamayacağı unutulurak...

“Sosyalist örgütlenme yatay örgütlenmedir”

Sosyalist örgütlenme biçimi, yatay bir örgütlenme biçimi olmak gerekir. Piramit biçiminde olan, burjuva örgüt modelinin tam tersi yani. Burjuva modelinde tüm yetkiler, piramidin tepesini oluşturan merkezde toplanmıştır. Sosyalist örgütlerde ise tüm yetkiler, emekçilerin oluşan tabanın tekelinde toplanmıştır. Sosyalist örgüt modeli iç içe dairesel biçiminde düşünülebilir.

Dış daire işçilerden, köylülerden, emekçilerden oluşur. Kamu gücünün kaynağı burasıdır. Özyönetim buradan başlar. Kararlar burada alınır. Emekçilerin kendi aralarından seç-

tikleri yöneticiler, öteki daireseleri meydana getirirler. İller dairesi, bölgeler dairesi ve merkez dairesi. Bunlar emekçilerin aldığı kararları, illerde ve bölgelerde düzenleştirerek örgüt merkezine iletirler. Merkez yöneticileri, çoğunluğun kararını örgüt adına uygularlar, uygularlar.

“Leninist örgütlenme, emekçi yığınları edilgen hale getirmiştir”

Leninist örgütlenme biçimine karşı savaş açmanın zamanı çoktan gelmiştir. Bunların zor bir savaş olduğu kuşkusuzdur. Kişisel çabalarını, bu tür örgütlenmeye bağlanmış olanlar, Leninist makineyi her çareye başvurarak savunacaklardır.

Arma bu makine ile sosyalizmin kurulama-

yacağı kesin olarak ortaya çıkmıştır. Sosyalizm, işçilerin, köylülerin ve giderek tüm insanların kuruluşunu, insanın evrensel varlığını, evrenselce, yani tüm olarak bulmasını amaçlayan ve yola kapitalizminin iç çelişkileri tarafından hazırlanan bir süreklili devrim hareketidir. Sosyalist devrimin bir azınlığın, profesyonel devrimcilerin işi olduğu iddiasını çürütmek pek çok kanıt vardır elimizde.

Devrim işçi sınıfının, tüm emekçi yığınlarının işidir. “Proletaryanın hareketi, der Marx, koskoca çoğunluğun, koskoca çoğunluk çabaları için kendiliğinde hareketidir.” (Komünist Manifesto, S. 39, Rieder, 1925). Proletaryanın devrimci hareketini, kimsenin vasıfı altında olmadan sürdüreceği örgüt modeline kavuşturmalıdır. Marx, şunları da söylüyor: “(...) işçi devriminin ilk girişimi proletaryayı egemen sınıf haline getirmek ve demokrasiyi ele geçirmek olacaktır.” (Ay, kit, S. 53). Kendiliğinden hareket eden ve ilk amacı egemenliği ilan edip demokrasiyi ele geçirmek olan işçi sınıfı, merkeze bir örgüt tarafından ele geçirilmiştir ve böylece proletaryanın hareketi, lokomotifin arkasındaki vagonların hareketi gibi bağımlı bir harekete dönüştürülmüştür. Bunun sonucunda proletaryaya ne gerçekken egemen sınıf haline gelmiş, ne de demokrasiyi ele geçirmiştir.

“Demokrasi, bağımsızlık ve sosyalizm için savaşım vereceğiz”

Halk sosyalizme sahip çıkmadıkça sosyalizm hiçbir biçimde kurulamaz. Bu, olayların kanıtı olduğu bir gerçektir. Sovyetler Birliği denemesi gözler önündedir. Bizde silahlı eylemlerin sonuçta kimin işine yaradığı da ortadadır.

Sosyalizm insanlar içindir, insanlar sosyalizm için değil... Öncüler devleti ele geçirecek ve halka karşı sosyalizmi kurmaya çalışacak! Bu bana hep Halk Partisi'nin halkçılığı hatırlatmıştır.

Aklımızı başımıza toplayıp demokrasiyi, hani şu biçimsel demokrasi, burjuva demokrasisi diye küçümsediğimiz demokrasiyi kurmaya ve yerleştirmeye çalışacağız, elbirtliği ile.

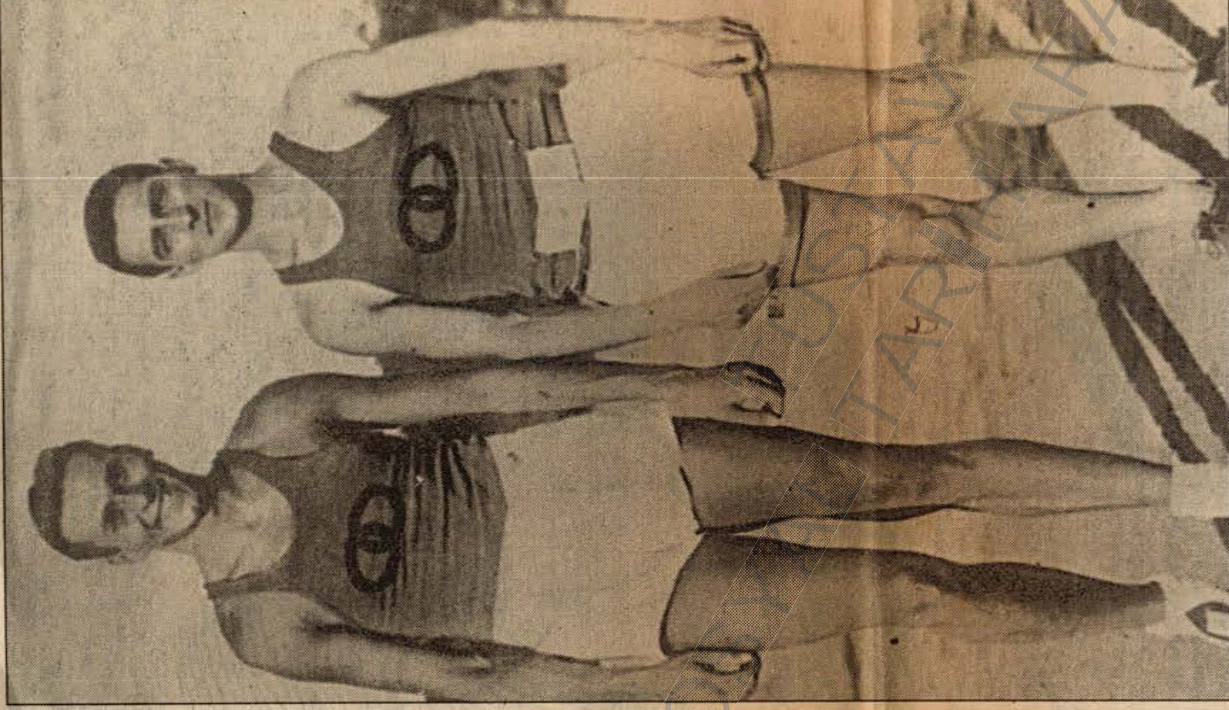
Unutmayalım, uzun bir süre savaşımımızı burjuva toplumunun içinde yürüteceğiz. Bu sürenin kısalması, emekçilerin bilinçlenmesine bağlı.. ayrıca üretici güçlerin gelişmesine... Biz böyle bir gelişme süreci içinde demokrasi için, bağımsızlık için, sosyalizm için savaşım vereceğiz.

“Proletarya dışında proletaryanın öncüleri olmaz”

Marx, işçi sınıfının kurtuluşunu, bir öz-kurtuluş, bir kendi-kendini kurtarıcı “autoliberation” olarak görmüştür. Onu tarih tezleri, bu görüşe götürmüştür. Din dalgası, biricik devrimci sınıf, sistemin “mezarcısı” ve “üretici güçlerin en üretkeni” proletaryadır. Devrimin taşıyıcısı ve gerçekleştiricisi yalnız odur. Kapitalizmin çelişkileri, işçileri, eylemci örgütleri içinde mutlaka bilinçlendirecektir. İşçileri “kendisi için” bir sınıf haline getirecektir. Kuşkusuz tüm işçiler gerçekleri hep birden kavrayamayacaklardır başlangıçta. Burjuva ideolojisinin etkisinden kurtulamayanlar olacaktır.

Ama örgütlü eylem içinde er geç olanlar da bilinçleneceklerdir. Herhalde işçi sınıfının dışarıdan kurtarılması söz konusu değildir, olacaktır.

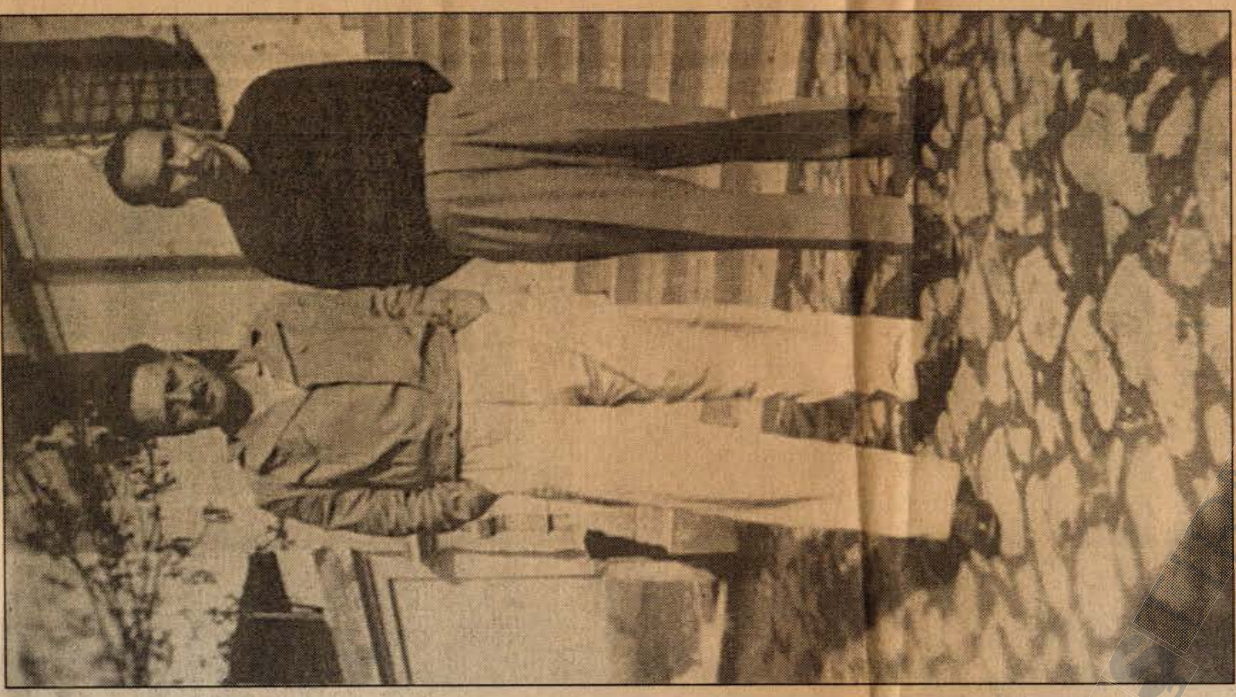
Devrimi mutlaka kendi gücü ile işçi sınıfının kendisi yapacaktır. Devrimi işçiler yapmamışsa, tarihin kanıtı olduğu gibi gerçekten devrim olmuyor. Proletarya dışında proletaryanın “öncü”leri olmaz. Marx ve Engels, “öncü”lük iddiasında olan baylara her zaman karşı çıkmışlardır.

Milli atletler Mehmet Ali Aybar ve Semih Türkdoğan.

“Ulusal bağımsızlık Türkiye'ye özgü sosyalizmin vazgeçilmez unsurudur”

Türkiye'ye özgü sosyalizm, bize özgü koşullardan kaynaklanmıştır. Osmanlı devletinin siyasal ve sosyal yapısı, “Ceberut devlet”, bu devleti elimde tutan bey takımı, daha sonraları “bey takımının” Batıcılık girişimleri altında halk yığınlarını sömürmesi, ezmesi... Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ortamı içinde biçimlenen anti emperyalist, anti kapitalist,

Nazım Hikmet ile Aybar Paşakapısı Cezaevi'nde (1950)

halkçılık kavramı ile Kurtuluş Savaşımızın esas kazanımlarının birer birer yitirilerek Amerika'nın bir ileri karakolu durumuna düşürülmemiz, ulusal bağımsızlığı sosyalizminin vazgeçilmez bir öğesi haline getirmiştir. Böylece bizdeki temel çelişkinin daha çok Amerika-Bey takımı-Burjuvazi üçlüsü ile işçi sınıfı, emekçi halk yığınları arasında bulunması, sosyalizm için savaşımın, yukarıda özetlenen bir yeni biçim olmasına neden olmuştur.

“Halk yığınları söz sahibi değilse sosyalizm kurulamaz”

Herhangi bir konuda görüşünü dayatmak, herhangi bir eylemi zorla yaptırmak politikası, bizim düşüncelerimizin dışındadır. Yatay ör-

gütlenme, zaten buna olanak vermez. Sosyalizm bir kardeşlik rejimidir; insana saygılı, özgürlüğü bir rejimdir.

Üretim ve değiş-tokuş araçlarının kamulaştırılması, özgürlüğünü insanların gerçekleştirmek için sadece bir araçtır. Önce kamulaştırmalar yapılmalı, özgürlükler sonra gelir mantığı ile hareket edilmesinin ne gibi factalara yol açtığına hepimiz tanık olduk. Emekçi iktidarı kurulum kurulmaz, emekçiler özgürlüklerine kavuşmalılar.

Bu da yatay örgütlenmenin gereğini ortaya koymaktadır. Halk yığınları söz ve karar sahibi değilse sosyalizm kurulamaz.

Bir parti, bir ihtilalci grup devleti ele geçirebilir, üretim araçlarını komünistabilir, sosyal reformlar da yapabilir, ama halk, sosyalizmi kurmak için gereken özveriye hazır değilse, bu reformlara evet demiyorsa, bu işleri gerçekleştirebilmek için devleti ele geçirenler zora başvururlar.

Ve sosyalizmle ilgili olmayan bir rejim ortaya çıkar.

Leninist parti buyuran- buyurulan ilişkisi üretir

Sosyalizmin, Ekim Devrimi'nden hemen sonra başlayan ve gittikçe derinleşen bunalmı, çeşitli görünümüne karşın ve değişik etmenlerin rol oynadığı kuşkusuz olmakla birlikte, son çözümde bir üst yapı sorunu, bir örgütlenme sorunu olarak karşımıza çıkıyor. Sosyalizmi, sadece ekonomik yapıyı değiştirerek gerçekleştirmenin olanaksızlığı ortaya çıkmıştır. Altyapı değiştirilmedikçe sosyalizm kurulamaz kuşkusuz. Ama yalnız altyapının değiştirilmesinin, hiç değilse 80 yıl gibi azımsanmayacak bir zaman içinde, yeterli olmadığı görülmüştür. Alt ve üst yapılar arasındaki etkileşim, sosyalizmin yolundan sapmasına neden oluyor. Çünkü Leninist örgütlenme biçimi, emekçi yığınlarını sistemli olarak iktidardan uzak tutan bir bürokrasinin doğmasına yol açmıştır. Ve Leninist parti buyuran-buyurulan ilişkileri üretirek üst-yapılarda gerçekten devrim yapılmasını engellemiştir. Sovyetler Birliğinde sosyalist sloganların arkasına gizlenmiş, burjuva ilişkileri doğmuştur. Burjuvazinin çıkarlarına hizmet eden örgütlenme "model"inin, işçi hareketine aktarılmış olması, sosyalist ilişkilerin doğmasını, sosyalist devrimin gerçekleşmesini engellemiştir; hâlâ da engellemektedir. Marx'ın üst yapı sorunlarını derinlemesine incelememesi, hukuk ve politika üzerinde bir teori meydana getirerek, ekonomî teorisini tamamlamamış olması, sosyalizmde vakit geçirilmeden doldurulması gereken bir boşluktur.

Devrim, dip dalgası şeklinde olacaktır

Protetarya devrimi ile doğacak yeni toplum, yeni ilişkileri, yeni üstyapıları, yeni bir kültürü de beraberinde getirecektir. Proletaryanın başını çektiği o koskocaman emekçi yığınlar çoğunluğu, bir dip dalgası halinde, yaratıcılığını yitirmiş eski toplumu kaplayacak, suya gömülen eski toplumun yerini yeni toplum alacaktır. Ama yeni toplum, eskinin içinden çıktığı için, onu özümleyip aşan bir hareketin ürünü olacaktır. Devrim, kendi aşamalı hukuksal, siyasal istyapılarını, kendi aşamalı kültürünü getirecektir. Bu aşamalı dönüşüm çağımızda, yeni işçi sınıfı ortaya çıktığından beri, istençlerimizizin büsbütün dışında olmuyor. Üretici güçlerle, üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin aşılmasında, işçi sınıfının bilinçli müdahalesininin, tarihsel süreci hızlanabileceği biliniyor. Pekî işçi sınıfı, tarihin akışını nasıl, hangi araçla etkileyecektir? Hiç kuşkusuz örgütlü eylemi ile. Marx bu örgütü işçi sınıfını tümüyle, tümüyle olmasa bile en büyük çoğunluğu ile kapsayan bir örgüt olarak düşünmüştür.

Mehmet Ali Aybar

NEDEN SOSYALİZM

bağımsızlık
demokrasi
sosyalizm
SEKİLER 1967

MARXİZM DE
ORGÜT SORUNU
LENİNİST
PARTİ
BURJUVA
MODELİNDE
BİR
ORGÜTTÜR
Mehmet-Ali Aybar

Mehmet Ali Aybar

TIP
(Türkiye İşçi Partisi)
TARİHİ
1

Mehmet Ali Aybar

TIP
(Türkiye İşçi Partisi)
TARİHİ
2

Mehmet Ali Aybar

TIP
(Türkiye İşçi Partisi)
TARİHİ
3

Çelişki, bey takımı ile emekçi arasında

SORU - Siz klasik görüşteki işçi sınıfı - burjuvazi çelişkisini ön plana almıyorsunuz?
YANIT - Evet temel çelişki, yukarıdaki üçlü ile halk yığınları arasındadır. Ama tepeden inmeçiliği, göstermelik halkçılığı ve de Amerika'ya teslimiyet politikasının baş mimarı olan asker-sivil kanatlarıyla "bey takımı" demokrasiyi engelleyen başlıca güçtür. Bundan dolayı bey takımını, yalnız bırakmak, zararsız hale getirmek için demokrasiden yana olan tüm siyasal güçlerin bu konuda işbirliği etmeleri gereklidir.
SORU - Bunu nasıl anlıyoruz, olgu nedir?
YANIT - Bu gerçek iki konuda ağırlığını belli ediyor: Birincisi sosyalizmi, emekçi halkın kendisi kurar; aracı falan kullanmadan. Emekçilerin "öncü" sü olduklarını ileri süren-

ler, devleti ele geçirebilirler, sosyalizmi gerçekleştiremiyorlar. Bunu boyuna tekrarlıyoruz; iyice vurgulayabilmek için... Birinci noktada bu. İkinci nokta da şu: Kapitalist toplumun üretici güçleri sonuna dek gelişmeden ve kapitalist toplum içinde, sosyalizmin maddesel yaşam koşulları belirmeden, sosyalizme geçilemez. Marx's'ın bilimsel açıklaması budur. Birtakım zorlamalar yapılabilir, ama sosyalist bir toplum kurulamaz. Nitekim kurulamamıştır buunca yıl geçtiği halde.
SORU - Türkiye'de sosyalizm, şu tanımladığımız anlamdaki, barışçı, güler yüzlü seçimle gelip, seçimle gidecek olan demokratik sosyalizm daha nice çileli yollardan geçmeyecektir mi?
YANIT - Türkiye'de sosyalizme adım atılması için, beklenmedik gelişmeler olmazsa uzun yıllar geçecektir. Yani sosyalizm için savasımızı, bey takımının ve burjuvazinin emeglenliğindeki bir toplumda sürdüreceğiz. Bu akıllı, çok akıllı olmamızın gerektiren bir durumdur. Demokrasi ve sosyalizm düşmanları hem güçlü, hem kurnaz. Biz de akıllı ve yürekli olacağız. Yanlış adım atmamaya çalışacağız.

Sosyalizm ve Bağımsızlık
Uğur Mumcu ile söyleşi Tekin Yayınevi 1986.

Vietnam halkı bizim için de çarpışıyor

Vietnam'da yaşanan kahrâman Vietnam halkı, bizim özgürlüklerimiz için de savaşıyor. Bütün mazlum milletlerin özgürlükleri için de savaşıyor. Vietnam halkının kazanacağından eminim. Çünkü halkları yenmek mümkün değildir. Halk yenilmez. Halkı uçaklarla, napalm bombalarıyla dize getirmek mümkün değildir. Ama bir an için Amerika'ya zafer kazanırsa, unutmayalım ki bütün geri kalmış ülkeler için, hatta ileri ülkeler için yaşamak çok daha zor olacaktır. Bunu iyi bilelim. Oynanan oyunları iyi görmemiz lazımdır.

Onun için Vietnam Savaşı'na kayıtsız kalmayalım. Vietnam Savaşı bütün mazlum milletlerin savaşıdır. Nasıl ki, kırk küsur yıl önce bizim istiklâl savaşıymız, mazlum milletlerin savaşıydı. Bugün Vietnam halkı dövüşüyorsa, bu bizim kırk yıl önce istiklâl savaşı vermiş ve kazanmış olmamızdan dolayıdır. Emperyalizmin tahakküm cephesinde gedik açtığımızdan dolayıdır. Biz ikinci kurtuluş savaşıymızı silahsız yürütüyoruz. Bu belki de Vietnam halkı savaşı silahla yürüttüğü içindir.

İnsanlığın kararı

Russel Mahkemesi, İsveç'te yaptığı oturumda bütün bunları dikkate alarak 10 Mayıs günü Birleşik Amerika ile Vietnam'daki mütefikleri Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Kore'yi beynelmîlel hukuk gereğince tecavüde bulunmaktan ve sivil hedefleri bombalamaktan suçlu buldu ve oybirliğiyle Amerika'nın takbih edilmesine karar verdi.

Amerika'nın takbih edilmesi kararı mahkemede Başkan **Jean Paul Sartre** tarafından açıklandı.

Russel Mahkemesi'nin büyük tezahüratla ve tasviple karşılanan kararı, bütün insanlığın kararı idi...

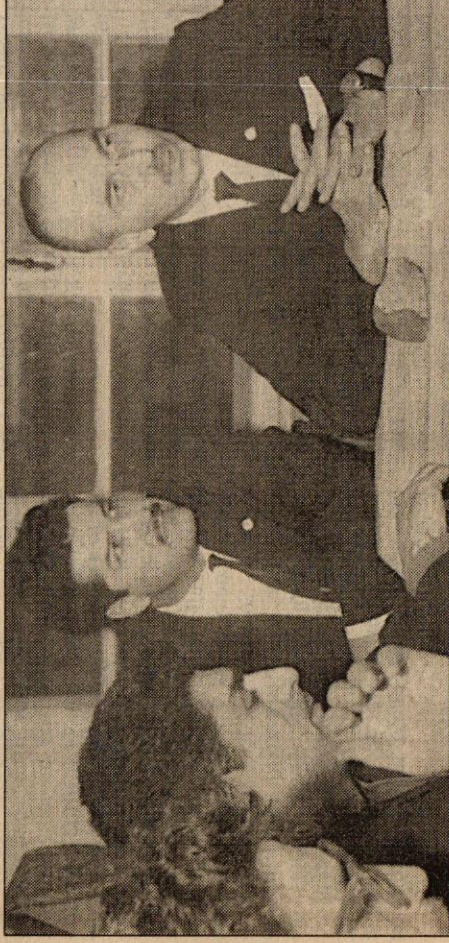
Sosyalistler bölünmüşlükten kurtarılmalıdır

Çeşit çeşit engeller var karşımızda: faşist yasalardan, sosyalizm hakkındaki çelişen görüşlere dek, türlü zorluklar var önümüzde. Oysa hepimiz Türkiye için tek kurtuluş yolunun sosyalizm olduğunu biliyoruz. 1968'den bu yana tezgâhlanan oyunlardan hâlâ gerekli dersi almış görünmüyoruz. Çıkmaz olduğu kanıtlanmış yolları, hâlâ denemeye kalkışan evlatlarımız var. Amerika'nın mütefikleri Türk burjuvaları, yeniden başlayan silahlı eylem denemelerini alaycı bir tessüsmle izliyorlar herhalde. Aynı senaryoyu başka aktörlerle oynamaya devam edemez sosyalistler. Sosyalistler öncelikle yıllardır süren şu bölünmüşlüğe son vermenin yolunu bulmalıdırlar. Bir araya gelip bilim adamları gibi tartışmalıdırlar. Marx'ın teorisini bilimsel teori. Her bilimsel teori gibi o da tartışmaya açıktır. Eleştirisiz bilim olmaz. Çünkü bilimi, ancak eleştiri ile yeni buluş ve görüşleri gerçeklerin mihenginde değerlendirecek iltebiliriz. Türkiye'nin sosyalist yolunu, biz Türkiyeli sosyalistler bulgulayacağız. Değişik görüşlerimizi, inançlarımızı tartışarak... Bunun için en kısa zamanda bir masa etrafında bir araya gelmeliyiz. Türkiye'de sosyalistlerin fazla bir ağırlıkları yok. Bölünmüşlük bizi daha da etkisiz hale getiriyor. Bu duruma son vermek hepimizin görevidir. Bunu başaramazsak ileride çok suçlanacağız hepimiz.

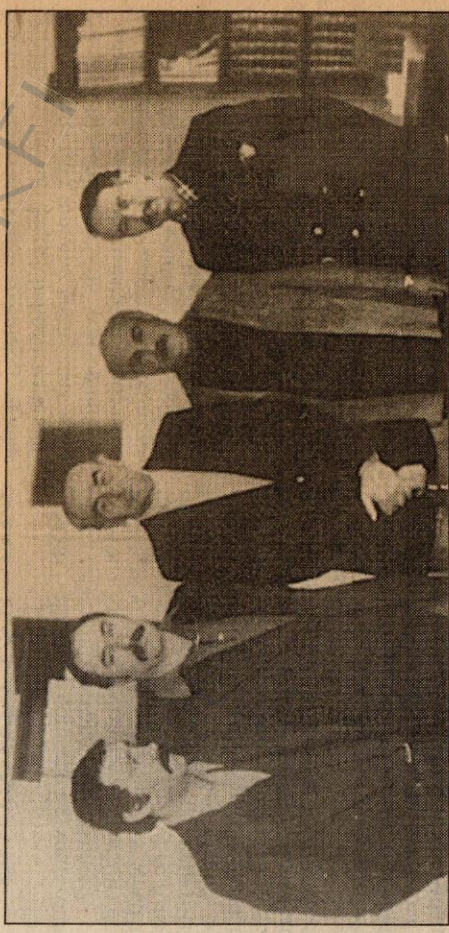
Bunlar tüm sosyalistlerin eleştirisine açık. Bir araya gelelim, isterseniz işe bu görüşlerin eleştirisinden başlayalım. Böylece sizlerin görüşlerimi de bizler öğrenmek ve gerekliyorsa eleştirmek olanağını bulmuş oluruz. Ve en doğru çizgide birleşmenin yolunu ararız, belki de buluruz.

Russel Mahkemesi dönüşü Mehmet Ali Aybar, Amerikalıların Vietnam'da ilk kez kullandıkları bilyeli bombayı basına gösteriyor.

Akhisar'da TİP toplantısına taşlı saldırıdan sonra Aybar basın toplantısında.

Sosyalist Devrim Partisi Merkez Yürütme Kurulu (1976).

Babam için...

GÜLLÜ AYBAR

Bugün 14 temmuz cuma. Dün babamı toprağa verdik...İçim acıyor.

Sabah 08.30'da Uğur Cankoçak aradı. Cumhuriyet'e babamı anlatan bir yazı yazmamı istediklerini söyledi. Çok zor. Çok zor, çünkü acım çok taze. Ben, bugün yalnız kalmak, babamı ziyaret etmek, alışmaya çalışmak istiyordum. Çok zor, çünkü ben babamı hayattayken bile ona olan sevgimi, hayranlığımı, düşkünlüğümü, içimin nasıl titrediğini tam olarak belli edemedim. Şimdi bu kısacık zamanda nasıl yazıya dökülebilirim bilemiyorum.

Benden neden babam hakkında yazı yazmamı istediler? Herhalde herkesin bildiği şeyleri tekrarlamam için değil. Yani çok önemli bir bilim ve eylem adamı olduğumu, şanssızlığımın, Türkiye'nin de başına bela olan 'şablon kafalı, belkemicsiz' aydınlarla çevreli olması olduğumu, 20 yıl öncesinden Sovyet modelinin yanlışlarını gördüğümü, buna rağmen kimsenin çıkıp da "Yahu adam haklıymış" demediğini falan yazmam gerekmiyor.

İnsan sevgisi

Düşündüğüm zaman, babamın en belirgin özelliği yufka yürekli olmasıydı. Ben küçükken, Alphons Daudet'in 'Değirmenimden Mektuplar' adlı hikâye kitabından "Mösyö Seguin'in Keçisi" adlı hikâyeyi okurdum bana. Ve her seferinde de beraberce ağlardık.

Sert görünümünün altında çok duygusal, incedüşünen, insan seven, insana inanan, kin tutmayan bir adamdı. Hayatı boyunca benim de şahit olduğum birçok kazık yedi. Hem de çoğu dost kazığı. Bunları onu çok yaraladı. Ama insana olan inancını hiçbir zaman kaybetmedi. Kendisini arkadan vuranlara gün geldi teker teker elini uzattı. Bunu kimileri anladı, kimileri de budalaca zavallı inatlarını sürdürdüler. Ama o aldırmadı.

Esprili adamdı

Çok esprili bir adamdı, komikti, müthiş taklitler yapardı. Hani şu "Haydi ne olur, Galatasaray Lisesi"nde yatılı okurken geceleri dış ağırım tuttuğunda seni götürdükleri Ermeni dışçının taklidini yapsana" diye tuttuğumuz türden taklitler...

Cumhuriyet'ten geldiler babamın eski resimlerinden dialara çektiler. Şimdi etrafımda bi sürü eski fotoğraf, kitap ve babamın yaptığı resimler var. Oktay Amcamın (Rifat) resmi yapılmış; bir portre bir tane de bahçede oturan bir resmi. Arkasında Kuzguncuk 1948 yazıyor. Oktay Amcam, Sabiha Yengem, annem, babam ve ben yazları Marmara Adası'na giderdik. Çocukluğumun en güzel gün-

lar da babamı. Herkes tepesine çıkardı, ben de kışkamp somurturdum. Ama onun bana hep içi titirdi biliyorum, Galiba bir tek (torunu) Memo'yu benden fazla sevdi. Ya da sevgisini sırtlamadan gösterdi ona. Ne mutlu Memo'ya böyle bir dede ve böyle bir sevgiyi kısa da olsa yaşadı.

67-80 yılları arasında, önce babam milletvekili olduğu için daha sonra da ben Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde okuduğum için Ankara'da oturdum 'Her fırsatta kendimizi İstanbul'a atarak! Önceleri annem ve benim için alışması çok zor oldu. Tabii, şimdi düşünüyorum da asıl annem için çok zordu. Yabancı bir şehir, yabancı insanlar, sürekli Anadolu'da "taşlı, sopalı" saldırılara uğrayan bir koca ve ortaokula giden bir kız çocuğu. Annemin çektiklerini sonradan anladım. Çünkü o zamanlar hep kuvvetli, hep güler yüzlü, hep çok tatlıydı, Paris Caddesi'nde Kuledibi Bit Pazarı'ndan ve Kuzguncuk'taki evden gelen eşyalarla döşediği küçük, sempatik bir evimiz vardı.

Her şeye rağmen mutlu, coşkulu yıllardı. Ama düşünüyorum da tam yetişme çağında hep babam uzakta olduğu, evdeyken de hayatımızda sadece politika olduğu için bende reaksiyon oluştu. Hiçbir zaman politikaya ilgi duymadım. Babamla her zaman çok gurur duydum, ona sonuna kadar hak verdim ve inandım. Ama onu üzecek şeyler de yaptım. Yalnız yılların intikamı mıydı acaba küçük kafamca?! Ben onu üzdüm, ama o beni hiç üzmedi. Beni hiçbir şey için zorlamadı. Kendi hatime bıraktı. Bir ara lisede sınıf koşularında birincini oluyordum. Bunun üzerine beni bir gün stadyuma götürdü ve kronometre tutarak koşturdu. Herhalde Türkiye bayanlar rekoruna çok uzaktım ki bir daha zorlamadı!!

Vietnam Savaşı'nda

Babam birgün Bertrand Russell Vakfı'ndan bir mektup aldı. Russell Mahkemesi'nin bir üyesi olarak Vietnam'da Amerika'nın jenosit (soykırım) suçunu işleyip işlemediğini tesbit etmek üzere Vietnam'a davet edildi. Korkunç onur verici bir olaydı. Ama gittikten sonra anımlar çok da korktuk. Savaş bütün hızyyla devam ediyordu ve hiç haber alamıyorduk. Sonunda müthiş hikâyelerle geri döndü. Hikâyelerinin çoğu tüyler ürperticiydi, ama aralarında bir de trajikomik bir hikâye vardı:

Hanoi'de sokaklarda tek kişilik sığınaklar varmış, Günlük hayat devam ediyor, bir hava akımı olduğunda insanlar yoldaki lağım kapakları gibi kapakları kaldırıyorlar, tek kişilik sığınakta ayakta durup kapak üstlerine kapatıyorlarmış. Mahkeme heyetine de bu öğretilmiş. Ve bir gün babam yolda yürürken sirenler çalmış ve herkes bir sığınağa koşmuş, tabii babam da bir kapak kaldırıp kendini içine atmış. Fakat kapakların derinliği ortalamaya bir atmış bonyundaki Vietnamlılara göre yapıldığı için bir sekens beş boyundakı babamın neredeyse belinden yukarısı dışarda kalmış, kapakçı kafasına tutup öylece beklemiş(!) Her zaman çok şık bir adamdı. Müthiş yakışıklı, vücu-

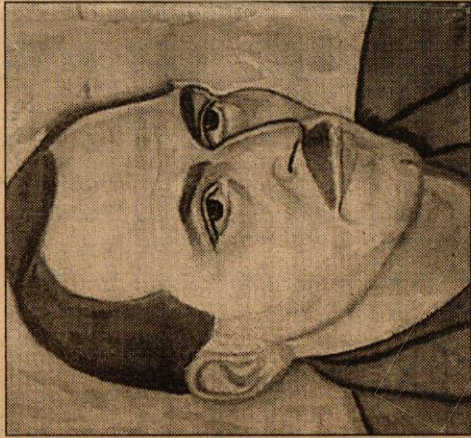
Mehmet Ali Aybar kızı Güllü ve Çığdem Talu'yla Taksim Meydanı'nda.

annen ne delişmiş güzeldi!" Annemle babam çok geç evlenmişler. 1947 şubatında. Çok aşkıtlar birbirlerine. Öyle el ele göz göze bir aşk değil söz ettiğim. Geriye baktığımda yaşadıklarından, yaşadıklarımızdan çıkarttığım bir aşk. Büyük bir aşk. Artık nesli tükenen insanların yaşadığı, nesli tükenmiş bir aşk. Evlendiklerinde babam hapse girip çıkıyormuş, beş paraları yokmuş ve yine de Kuzguncuk'taki eski dede evinde bütün aile çok eğlenirmiş. Pek de çocuk yapmaya niyetleri yokmuş. Ama, annem kırkı geçip babam da eliyye yaklaşıncasına çocuk istedikleri kafalan-na son anda dank etmiş galiba! Çok zor bir doğum olmuş 1956 yılbaşında; doktor doğumhane ucu bir süre kaldıktan sonra dışarı fırlamış ve babama "Karnınızı mı yoksa bebeği mi kurtaralım" diye sormuş. Babam "Tabii karnımı kurtarın" demiş. Sezeryen yapılmış, ben de galiba kendi çabalarımla kurtulmayı başarmışım! Babam çok çocuk severdi, bütün çocuk-

Nesli tükenmiş bir aşk

Yaptığı başka resimler de var etrafta. Nazım da babamı yapmış, 1950 Paşakapısı Cezaevi'nde. Çok güzel bir hatıra, onu hemen çeveceye götürmeliyim. Annemin de çok güzel bir portresi var, iyi bir resim, tam annem. Annem çok güzel bir kadındı. Hayatım boyunca hep şu lafı duydum arkadaşlarımın annelerinden babalarından:

"Ah! Sen Siret'in kızı mısın? Aman, annen ne kadındı, tabii sen de 'çok şeker kızsın ama

Nazım Hikmet'in 1950'de yaptığı yağlıboya Aybar portresi.

87 YIL

- 1908:** İstanbul'da doğdu. Babası Tahsin Bey, Annesi Aliye Hanım. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Hukuk Fakültesi'nde okudu.
- 1931:** Atletizmde 200 m. Balkan rekorunu kırdı.
- 1936:** İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Asistanı.
- 1939:** Hukuk Doktoru.
- 1942:** Devletler Hukuku Doçenti.
- 1945:** Vatan Gazetesi'nde demokrasi üzerine yazılar.
- 1946:** Doçentlik görevine son verildi.
- 1947:** Siret Uncu ile evlendi.
- 1947:** Haftalık Hür gazetesini yayımladı.
- 1947:** Hür Gazetesi Sıkıyönetim tarafından yasaklandı.
- 1947:** İzmir'de Zincirli Hürriyet gazetesini yayımladı.
- 1947:** Truman Doktrini'ne ve ABD ile imzalanan ikili anlaşmalara karşı çıktı.
- 1947:** Polis baskısı nedeniyle İzmir'de matbaalar, Zincirli Hürriyet'i basmayı kabul etmediler.
- 1948:** Sıkıyönetim kalktığı için Zincirli Hürriyet'i İstanbul'da yayımladı. Ancak polis baskısı nedeniyle dergiyi basacak matbaa bulamadı.

dunun doğal olarak iyi kullanılan ve şık. Sultan Hamamı'ndan Dündar Amcamin getirdiği kuşmaştan diktirilen on yıllık ceketini öyle bir taşırdı ki sağcı gazeteler, "Aybar'ın İngiliz kuşmaşından elbiseleri" diye akillarınca çamur atarlardı. Son günlerinde evi yandığı için ben-de kalyordu. Sabah giyinirken lacivert pantolonunun üzerine yakışan bir kravat bulamazsa huysuzluk ediyordu. Ben de yanan eve gidip

YAŞAR KEMAL

Aybar üstüne konuşmak hem çok kolay hem de çok zordur. Çok kolay, çünkü Aybar ülkemizde doğmuş kuyruklu yıldızlardan biriydi. Onun parlaklığını görmek, anlatmak kolay bir işti. Kişiliği birçok insanı etkileyen bir gör-kemdi. Düşüncelerini kolaylıkla anlatıyor, çok güzel, tutarlı bir Türkçe konuşuyordu.

Aybar, 8 yıl Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanlığı yaptı. O partinin hem genel başkanı hem öğretmeni hem de her yönüyle bir üyesi kimliğindeydi. Başlangıç yıllarında partide yapmadığı hemen hemen hiçbir iş yoktu. Büyük Millet Meclisi'nde sekiz yıl kaldı. O devrin milletvekilleri, bakanları hep söylüyorlar, Aybar'ın Meclis'teki varlığı bizim için bir övünç kaynağıydı. O, davranış ve konuşmalarıyla Meclis'in düzeyini yükseltmişti. Bu da salt benim kanım değil. Ve bu kuyruklu yıldızın parlaklığını anlatmak çok kolay. Şu Aybar'ın görkemini anlatmak, eğer işi o yana dökersen, gene yineleyeyim, çok kolaydır. O büyük kişiliğin görkemini kör gözler bile görürdü. Görüyorlardı da.

Yalnız Aybar'ın en önemli yönü görkemli

kişiliği değil. O kişiliğin altında daha büyük bir kişilik, daha büyük bir görkem var. Aybar, derinlemesine düşünen, araştıran, yaratan bir bilim ve düşünce adamıydı. İnandığı düşünceler, yılların birikiminin ürünüydü. Düşünceleri sağlam ve kapsamlı olması Aybar'a hiçbir zaman yetmezdi. O sağlam düşünceler ona, en önemlisi, yaratma olanağı veriyordu.

Bir düşünce, bir kavga adamının, kendi düşünceleri ve kavgası üstüne yürümesi dünyanın en zor işlerinden birisidir. Aybar bütün yaşamı boyunca kendi kendinin üstüne yürümüş-tür. Bu, her babayığının üstesinden geleceği bir iş değildir.

Andre Gide'den Ignasio Siline'ye, Arthur Köstler'e kadar. Bunlar dokuz on Marksist yazarlar. Sovyetler Birliği'nin ilk olarak, düşünceleri bilimsel sosyalizmi kuramadığını gördüler, düşüncelerini dünyaya açıkladılar. Bunun üstüne bütün dünyada kıyametler koptu. Bu yazarların ne hamlikleri, ne dönüklikleri, ne satılmışlıkları kaldı. Bu yiğit, namuslu insanların paçavralarını çıkardılar.

Bu yazarlar, kendi düşüncelerinin, kendilerinin üstüne yürümüşlerdi, başlarına nelerin

O'nun aydınlığında

geleceğini bile bile. Bu oyun dünyanın gözle-rinin önünde oynanıyor, büyük yazarlar insan-lığın vicdanında yok edilmeye çalışılıyordu. Bugün bile insanlığın vicdanı olmuş o insan-lar, daha bellerini doğrultamadılar. Oysa insan vicdanının timsali olmuş bu kişiler, bunca acı çektiler bu kişiler, insanlığımızın onuru olarak ulu bir ışık gibi her daim üstümüzde parlamalıydılar. İnsanlık onurları unuttu. Sosyalistler bile bu büyük dostlarını unuttular gitti-ler. Ama onlar büyük yazarlar olarak yaşıyor-lar, sonuna kadar da yaşayacaklar. Dünya çar-ğımızda Sırat Köprüsü'nden geçiyor. Mazere-timiz var. Bundan sonra, dünya azıcık durulur-sa, bu büyük yazarların ışığı çoğalarak insan-lığımızı aydınlatacaktır. Onlar bir umuda de-ğil, bir baskı düzenine ilk baltayı vurdular. Ve insan aklının, yüreğinin önderleri oldular.

Ülkemizin başındaki bela, düşünce kısırlı-ğdır. Her şey bir ezberciliğinden geliyor, başka bir ezberciliğe gidiyor. Bu insanlığı için bir yabancılığa, bir yozlaşma, bir çürümüdür. Yaratıcılık gücünü yitirmiş bir insan soyu tü-kenmiş demektir. Bir ülkenin bu duruma düş-mesi, düşürülmesi, yaşamdaki da umudunu kesmesi, mutluluğunu tüketmesidir. ▶

Emin Galip Sandalcı, Yaşar Kemal ve Mehmet Ali Aybar Nâzım Hikmet Vakfı Kuruluş toplantısında.

edebildi. Kalbi tekliliyordu, ameliyat istemedi, ilaçlarını almadi. Hastanede bir hafta hiç yemek yemedi ve sürekli uyudu. "Serumla bir yere kadar besleyebiliriz, bize hiç yardım et-miyor" dedi doktoru. 10 temmuz pazartesi günü ilk defa iyiydi. Braz yemek yedi, bizim-le konuştu. Ve birdenbire beni bıraktı, gitti. O anda öldüğünü anlamadım. Sadece nefesi belirsizleşti ve birden yüzü gençleşti.

Şimdi herkes beni "Baban çok güzel çok dolu yaşadı. Artık çok yaşlanmıştı ve hâlâ eli ayağı tutar, kafası çalışırken ölmeyi istedi" falan diye teselli etmeye çalışıyor. O benim babamdı... Hep genç, hep güzel, hep şık, hep gururlu, kendine yeten, her zaman kucakına oturduğum canım babam...

Bugün bir gazetede bir başlık gördüm: HER ÖLÜM ERKEN...

1948: Cumburbaşkanı'na yazı ile hakaretten 1 ve 3 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı.

1950: Genel afila cezaevinden çıktı.

1952: İstanbul'da avukathığa başladı.

1956: Tek çocuğu olan Güllü doğdu. (1 Ocak)

1962: Türkiye İşçi Partisi (TİP) Genel Başkanı oldu.

1965: İstanbul'dan TİP milletvekili seçildi.

1966: ABD'nin Vietnam'da işlediği soykırım suçlarını incelemek üzere kurulan Russel Mahkemesi'nce kurulan heyet başkanı olarak çağrıldı.

1967: Russel Mahkemesi'nce kurulan heyet başkanı olarak savaşına devam etti. Kuzey Vietnam'a gitti. Hazırladığı raporda ABD'nin Vietnam'da soykırım suçu işlediğini öne sürdü. Russel Mahkemesi, ABD'yi Vietnam'da soykırım suçu işlemekten mahkûm etti.

1968: Bağimsızlık Demokrasi Sosyalizm adlı kitabı yayımlandı.

1969: İstanbul'dan TİP milletvekili seçildi.

1969: TİP Genel Başkanlığı'ndan istifa etti.

1970: TİP'ten istifa etti.

1971: 15 - 16 Haziran olaylarında DİSK'in avukathığını yaptı.

1973: 12 Mart'tan Sonra adlı kitabı yayımlandı

Şu anda ülkemiz çok çok kötü durumda. Allah, düşmanımız olsa da, hiçbir ülkeyi bu duruma düşürmesin. Umutlu bir insan olmaya çalıştım her zaman. Ve her şeye karşın vardı. Şöyle ki: Dünyanın en ileri eğitim düzenini temsil eden Köy Enstitüleri'ni ülkemiz insanları başta, İsmail Hakkı Tonguç, İnönü, Hasan Ali Yücel ve arkadaşları yaratmışlardır. İnsanlık bundan sonra insan gibi savaşız, sömürsüz bir dünyada yaşayacaksa Köy Enstitüleri eğitim düzenine geçmek zorundadır. Ve bu düzen, dünyada ilk olarak Türkiye'de yaratılmış ve uygulanmıştır.

Bu büyük yaratıcılardan biri de Aybar'dır. Aybar, çağımızın en büyükleri gibi kendi üstüne, sosyalizmi dogma gibi gösterenler üstüne yürümüştür. Bu kolay iş değildir. Aybar da sosyalizm üstüne yarattığı sağlam düşüncelerinden dolayı horlanmış, başına olmadık işler açılmış, dahası da küçümsemiştir. Ama Aybar bütün bunlardan hiç yılmamış, karşısındaki karanlık duvarının üstüne yürümüş, gerçeğin aydınlığını dağıtmayı sürdürmüştür, taahhütüne kadar. Ülkemizdeki sosyalistlerin hemen hemen hepsi dogmatiktir. Körün değneğini bellediği gibi birtakım sloganlar bellemişlerdir. Vay karşı koyana, ne halimiz, ne satılmışlığı kalıyordu. Sosyalizmin demokratik ilkelereinden hemen hemen hiçbirinin haberi yoktu. Aybar, sosyalizmin demokratik ilkelerini ortaya attığında hepimiz ağız kaldık. Bu da ne ola ki? Aybar durmadan konuştu, durmadan yazdı. Bağimsız sosyalizm düşüncesini ülkemizde ve dünyada ortaya atan ilk kişi de belki Aybar'dı. Sonradan tabuları yıktı. Leninizm, ona göre sosyalizmin demokratik ilkelerini göz ardı etmişti. Yıkılmaya mahkûmdu. Aybar, tabuları yıkıyordu. Dokunulmaz Lenin'e karşı çıkıyordu. Leninizm üstüne bir de kitap yazmıştı. Aybar git-tikçe yalnız kalıyordu. Yarı yöresi yavaş yavaş boşalıyordu. O, yalnızlığı, tek başına kalmayı göze almıştı. En yakın kavga arkadaşlarının onu bırakması ona çok acı veriyordu. O, arkadaşlarının, özellikle sosyalist arkadaşlarını çok severdi. Ama düşünceleri uğruna buna da katlanıyordu. Başka hiç mümkünü, çaresi kalmamıştı.

Bir de sosyalist partilerin kuruluş biçimleri yanlış. Hiçbir sosyalist parti yukarıdan aşağı kurulmamalıydı. Bir sosyalist parti kurulsa yukarıdan aşağı değil, aşağıdan yukarı kurulmalıydı. Sovyet Sosyalist Partisi yukarıdan aşağı kurulmuş, sonunda da dogmatik bir parti olmuş, kişi diktatoryasına varmış dayanmıştı.

Partide, yani Türkiye İşçi Partisi'nde bir uygulamaya geçildi. Parti yönetiminin yüzde eli bir kol işçilerinden olacaktı. Bunu onunla çok konuştuk. Bence Türkiye gibi bir yerin koşulunda böyle bir uygulama başarılı olmaymazdı. Çünkü parti içinde işçiler ağırlıklarını koyacak duruma değillerdi. Bu uygulama yapılıyordu. Ama o inat ediyordu. Bir kavgacıydı bu uygulama. İşçiler ağırlığını koydukları da gerçek bir sosyalizme ulaşılabildi.

Aybar'ın bu düşünceleri, o günlerde yalnız Türkiye için değil, dünya için de yeniydi. Şu-

1963 yılında Aybar TCK'nın 142. maddesinden yargılanmıştı. Avukatlarıyla mahkemede.

nu demek istemiyorum: Aybar'dan önce bu düşünceleri ortaya atmış hiç kimse yoktur demiyorum. Büyük Marksist savaşçıların, düşüncülerinin bir kısmı buna benzer düşünceler ortaya atmışlar, tutturamamışlar. Sovyet düzenini tutanlar ağırlıklarını koymuşlardı. İşte Aybar bu ağırlığa karşı koydu.

Aybar'ın düşüncelerini böyle birkaç yazıyla anlatmanın olanak yok. Biliyorum. İşte zorluk burada. Ben yalnız bir iki ipucu vermeye çalıştım burada. Eğer bir gün ülkemiz sağlığına kavuşursa Aybar üstüne çok araştırmalar yapılacak, onun üstüne çok kitaplar yazılacaktır.

Aybar, bundan sora da yaratmasını sürdürücek; düşünce tarihimizin en ödünsüz, yığıt, çalışkan, kılı kırk yaran büyük, yaratıcı bir ustası olarak kalacaktır. Aybar'ın kitapları sağlığında dünya dillerine çevrilseydi, dünya düşüncesine de etkileri olacaktı, sosyalizm düşüncesi daha sağlıklı bir yola çok önceden girecekti. O, çağımızın büyük Marksist düşünürlerinden biri olarak dünyamızda da her zaman etkisini sürdürülecektir. Göreceğiz, ülkemizde ve dünyada Aybar'ın yalnızlığı, bundan sonra bitecektir. Sanıyorum ki, Aybar, bunun böyle olacağını bilincindeydi. Son aylarına kadar da sosyalizmin demokratik ilkelerini Lenin'in nasil hiçe saydığı üstünde, Lenin'in kitaplarını didik didik ederek çalışıyor, tüyler ürpertici yazılarını bulup çıkarıyordu.

Aybar'la elli yıldan fazla, kesintisiz, sürdürüldüğümüz. Onun kişiliğini sanıyorum ki bu elli yılda birazcık olsun kavrayabildim. Ona ağıtlar yakmayacağım. O, ağıt istemeyecek kadar yaşamayı hak etmiş bir büyük kişiliktir. İnsanım gene de onun ölümü üstüne yüreği yanıyor. Onunla ilk tanıştığımız günden bu yana ne kadar öğretmen konuşmuşsak, o kadar da edebiyat konuştuk. İki anımı anlatmak isterim.

Gençliğimde yazmakta çok titizleniyordum. Örneğin, ilk hikâyelerimden biri olan Bebek hikâyesini dokuz kez yazdım. Öyle küçük bir

hikâye de değil; uzun, otuz sayfalık bir hikâye. Aybar, hikâyelerimi, romanlarımı böyle bir çabayla yazdığımı biliyordu. Bir gün "Ortadirek"i bitirmiş, ona birkaç bölüm okumuştum. "Bu böyle ama," dedim, "bu romanı yeniden bir daha yazacağım." Aybar, bu romana İnce Memed'le birlikte 1947'de başladığımı biliyordu. Bana dedi ki: "Bunu bir daha yaz, ama bu son olsun, bir daha yazma. Sen böyle gödecek olursan, ömrünün sonuna kadar birkaç hikâye, birkaç roman yazabiliyorsun ancak." Aramızdaki tartışma birkaç gün değil, haftalarca sürdü. "Çünkü," diyor, "insan yazarak olgunluğa varır. Bir roman üstünde yıllarca çalışarak değil." Ve benim aklıma bu düşünce yattı. Artık bir roman üstünde, içiğimi içiğimi çıkararak eskisi kadar çalışmadım. Böylece de epeyce romanım oldu. Eskisi gibi gitseydim şimdi elimde ancak üç dört romanım olabilirdi. Hep düşünüyorum, eski huyumu sürdürseydim, romanlarım daha güzel olurdu, hiç sanmıyorum.

Bir anımı anlatayım da yazımı bitireyim: Russel Mahkemesi, diye bir mahkeme kuruldu. Mahkemenin üyeleri dünyanın büyük bilim adamlarından oluşmuştu. İçerisinde J.P. Sartre gibi büyük yazarlar da vardı. Aybar da bu mahkemeye üye seçilmişti. Aybar mahkemeden iki arkadaşıyla Vietnam'a gönderilmişti, Amerika'nın Vietnam'da insanlık dışı uygulamalarını saptamak için.

Vietnam dönüşü, Yeşilköy Havaalanı'nda partili arkadaşlarla büyük bir kalabalık onu karşıladık. Çok heyecanlıydı, bana dedi ki: "Haydi, bizim eve gideceğiz, sana, belki de sabaha kadar, anlatacaklarım var."

Eve gittik, koltuğuna oturur oturmaz anlatmaya başladı. Bütün geziyi anlattı. Anlatıkları korkunç şeylerdi ve Aybar o kadar üzgündü ki anlatırken, ben ne yapacağımı şaşırđım. Birkaç kez, "Başkan artık geç oldu, gerisini yarın anlatsın" dedim. Sözlerimi duymadı bile.

"Kuzeyde, bir cip içinde güneye iniyorduk. Tam yola çıkmıştık ki Amerikan uçakları gözüktü. Biz cipi bıraktık, ırmagın kıyısındaki yarılmına gitтік sığındık. Birden ortalık çeltirmene döndü. Uçaklar gidince baktık ki bizim cipin yerinde yeller esiyor. Güneye kadar üç dört kez Amerikan uçaklarının saldırsına uğradık. Sonunda güneyi bulduk. Napalından yanmış hastaları görmek için hastaneleri dolaşıyoruz. Bir küçük kasabaya vardık. Sed-yeyle bir hasta getirdiler, ölümlüze koydular. Bu, yaşlı bir kadındı, yarı ölüydü. Doktora sordum, bu kaçuncu derece yanık? Doktor, üçüncü derece, dedi. Şu anda sıcak kaç derece? Kurk hastayı? On kilometre öteden. Bu sıcakta üçüncü derecede yanık bir yaşlı insan ölü mü ölmez mi? Ölü, dedi doktor. Birkaç gün sonra başkanım Giap'la yemektedir ve yan yana oturmuştuk. Olayı anlattım ve dedim ki: Biz yüzlerce kilometre güneye kadar indik, ölümlerden döndük. On kilometre daha gidemez miydik? Sustu kumandan. Kendimi tutamadım, sayın kumandan, dedim, bu yapılanlar hep sosyalizmin zaferi için değil mi, diye sordum. Kumandan susuyordu.

Kumandan, dedim, biliyoruz, insan sosyalizm için değil, sosyalizm insan içindir."

Sosyalizm ve demokrasisi

ORAL ÇALIŞLAR

Mehmet Ali Aybar, bilim adamlığı, siyasetçiliği yanında çeşitli yarışmalarda Türkiye'yi temsil etmiş bir sporcu idi. Ülkemize madalyalar kazandıran sporcu Aybar 87 yıllık yaşamı boyunca koştu. Bu koşu, bağımsızlık, sosyalizm ve demokrasi koşusuydu. Bu koşuda hiç yorulmadı, hiç şikâyet etmedi, hiç tereddüte düşmedi. O, dik başlı, gururlu ve cesur bir koşucuydu.

Türkiye sosyalistlerine, arkasında onurlu ve kavgaya dolu bir yaşamı miras bıraktı. O, bir ömür boyu davaya bağlılığın örneğiydi. O, her türlü gelecek hesabını bir yana bırakarak son nefesine kadar sosyalizmin, eşitliğin, adaletin ve özgürlüğün savunucusu oldu. O, 20'inde sosyalist olup 30'unda düzenin nimetleri peşinde koşanlardan değildi. Aybar, dostunun, düşmanın, herkesin saygıyla adından söz ettiği bir inanç adamıydı.

Üniversiteden kopuş

1908 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Mehmet Ali Aybar, Galatasaray Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1939 yılında hukuk doktoru oldu. 1939-1942 yılları arasında Fransa'da kaldı ve Fransa'nın Almanya tarafından işgali üzerine Türkiye'ye döndü.

1942 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde devletler hukuku doçenti olarak görevine başladı. 1946 yılında Vatan ve Gün gazetelerinde Amerika aleyhtarı yazılar yazdığı için askerlik dönüşü Başbakan'ın emriyle üniversiteye geri alınmadı. Aynı yıl Demokrat Parti'nin Bursa listesinden bağımsız aday olması da, şaibeli 1946 seçimlerindeki hileler nedeniyle milletvekili seçilemedi.

1945 yılında kurulan ve genel başkanlığını Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun yaptığı Sosyalist Parti'nin kapatılması üzerine bu partinin avukatlığını üstlendi. Bu dava on yıl sonra başarıyla sonuçlandı.

Cezaevi

Üniversiteden ayrılınca 1 Şubat 1947'de İstanbul'da "Hür" isimli bir gazete yayımladı. Bu gazete 6 sayı sonra sıkıyönetim tarafından kapatıldı.

Aybar, bunun üzerine İzmir'de 5 Nisan 1947'de "Zincir"li Hürriyet'i çıkarmaya başladı. İktidar yanlısı CHP'li gençler, Zincirli Hürriyet aleyhinde gösterilere başladılar. Aybar'ın demokrasiyi savunan ve tek parti yönetimini eleştiren yazılarına kızıyorlardı. Saldırıları ve polislin matbaalara baskıları nedeniyle basılacak matbaa bulanamadığı için Zincirli Hürriyet yalnızca 3 sayı çıkarılabildi.

Aybar, bu gazetelerdeki yazılarında Amerikan yayımlanmasına karşı Türkiye'nin bağımsızlığını savunuyor ve Amerikan cumhurbaşkanı Truman'ın adıyla anılan Truman Doktrinini eleştiriyordu. Bu yazılarında Cumhurbaşkanına hakaret ettiği iddiasıyla hakkında dava

Aybar, 1980'den sonra açılan DISK davasında avukattı. Duruşmalar boyunca yalnızca üç dava hariç tümüne katılan tek

yeni bir boyut yeni bir renk katıyordu. TIP'in güçlenmesi gerici çevrelerin de harekete geçmesine yol açtı.

TIP'in düzenlediği toplantı ve mitingler, iktidardaki AP'nin desteğiyle önce, "Komünizmle mücadele dernekleri"nin, daha sonra ise Milliyetçi Hareket Partisi komandolarının saldırılarına uğradı. TIP yöneticileri ve TIP üyeleri, AP iktidarının eli sopalı militanlarına yaralandı, dövüldü.

TIP, bu yıllarda Türkiye'nin umudu haline geliyordu. İnönü önderliğindeki CHP de TIP'in estirdiği rüzgardan etkilenerek solcu bir çizgiye yöneldi. İnönü, 1965 yılında geleneksel çizgisini değiştirerek "ortanın solu" sloganıyla solda saf tuttuğunu ilan etti. 1965 seçimlerinin de Demirel'in önderliğindeki AP, tek başına iktidara geldi. Bu seçimlerin asıl önemi Türkiye tarihinde ilk kez sosyalistlerin örgütlü olarak parlamentoya girmesiydi. Mehmet Ali Aybar'ın liderliğindeki TIP, 15 milletvekiliyle meclis'teydi.

TIP, parlamentoda 4 yıl boyunca önemli bir etken haline geldi. Parlamentoda emekçi hakları, gençlerin özgürlük talepleri ve sosyalizm açısından savunuluyordu. Ama gerici, parlamentoda sosyalistlere tahammül edemedi. TIP milletvekilleri çoğu kez konuşturulmak istenmiyor ve özellikle AP'lilerin saldırısına uğruyorlardı. Bir kaç kez uğradıkları saldırı sonucunda TIP milletvekilleri yaralandılar. Onların

tiyi örgütlemeye girişti. Üikenin neredeyse bütün önde gelen aydınları TIP çevresinde toplanırdı.

1962'den 1970'lere kadar TIP Türkiye'nin siyasi yaşamında önemli bir ağırlık haline geldi. Amerikan aleyhtarı mitingler, gençlik gösterileri, köyülilerin toprak talebiyle tülkenin dört bir yanında hareket geçmesi, Doğu mitingleri, işçi grevleri ve fabrika işgalleri Türkiye'yi sarsıyor, taşları yerinden oynatıyordu. Bunu 1968 yılında her yana yayılan üniversite işgalleri izledi. TIP, kısa sürede Türkiye'nin 67 ilinde örgütlenmişti. O güne kadar, kıyıda köşede kalmış, devlet tarafından itilip kakılan ilericiler, solcular yeni bir kimlikle ve atılganlıkla siyaset sahnesine çıktılar. TIP, işçi ve köylü önderlerinin siyasete atılmasını da yollarını açtı.

Sosyalistler Meclis'te

TIP, 1962'lerden itibaren hemen her konuda ağırlığı olan bir parti haline geldi. Düzen partilerine karşı ilk kez sosyalist bir seçenек, siyaset sahnesindeydi. Yalnız siyasi alanda değil, sanat ve kültür dünyasında da önemli bir değişim yaşanıyor. Tiyatro, sinema, müzik, resim gibi sanatın her alanında sanatçılar, üniversitede öğretim üyeleri TIP'in ve sosyalizmin yanında saf tutuyorlardı. Sosyalizm ve anti-empyalizm rüzgarı Türkiye'nin yaşamına

1961 yılında 12 sendikacı tarafından kurulan Türkiye İşçi Partisi, henüz emekleme aşamasındaydı. Sendikacılar, tam bir siyasi yönelim belirleyememişlerdi ve arayış içindeydiler.

Sonunda, o güne kadar sosyalist ve bilim adamları kişiliğiyle tanındıkları Aybar'a başvururmayarak karar verdiler. 1962 yılında TIP kurucusu sendikacılar Aybar'ın katipisi genel başkanlık önermek amacıyla çalıştı. Aybar, aralarında Kemal Türker, Kemal Nebioğlu, Rıza Kuas ve Şaban Yıldız gibi isimlerin bulunduğu sen-

dikacıların getirdiği bu öneriyi sevinçle kabul etti. Bu kabulden sonra Aybar'ın yaşamında yeni bir dönem açıldı. Yıllardır savunduğu sosyalizmin gerçekleştirilmesi amacıyla örgütsel mücadeleye atıldı. Hemen kolları sıvadı. Par-

87 yıllık uzun koşusu

Behice Boran ve arkadaşları hapisinde olduğu için parti kurmadı. Türkiye'de siyasi yaşam yeniden canlanınca 1975 yılında Aybar kendisi gibi düşünen arkadaşlarıyla birlikte önce Sosyalist Partiyi kurdu ve bu parti daha sonra Sosyalist Devrim Partisi adını aldı. Kendi anlayışlarına uygun olarak parti içinde bürokratlaşmayı önleyecek tüzük maddeleri koydu. Örneğin bir Genel Başkan ancak bir dönem Genel Başkan olabiliyordu. Bir kongre üzerinden geçmeden bir daha seçilemiyordu. Bütün yönetim kademelerinin üçte ikisinin emekçilerden oluşması gerekiyordu. Buna benzer başka önlemler de vardı.

12 Eylül

12 Eylül'de Aybar'ın SDP'si de kapatıldı. O, bu dönemde de boş durmadı DİSK Davası, Aydınlar Dilekçesi Davasında avukatlık yaptı. Bir röportaj nedeniyle Aziz Nesin'le birlikte DGM'de Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1. maddesinden yargılandı. Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nın girişimcileri arasında Aziz Nesin ve Samiye Yalırım'la birlikte yer aldı.

12 Eylül döneminin hemen ardından Aybar'ın en çok çaba sarf ettiği konulardan birisi sosyalistlerin birliği idi. 1985 yılında bütün sosyalistleri bir çatı altına çağırarak bir mesaj yayınladı. 1986 yılında ülkenin önde gelen sosyalistlerini ETAP otelde bir toplantıya çağırdı. Bundan sonra çeşitli toplantılar yapıldı. Bu arada Doğu Perinçek İşçi Partisi'ni kurdu.

Mehmet Ali Aybar, 1989 yılında Kuruçeşme'de Halit Çelenk ve Aziz Nesin'le birlikte sosyalistlerin birliği için bir toplantı düzenledi. Bunu bir dizi toplantı izledi. Bu girişimlerin sonucu olarak daha sonra Birleşik Sosyalist Parti haline dönüşecek olan Sosyalist Birlik Partisi kuruldu.

Sosyalistlerin birliği çabaları

Ancak Aybar, istediği birliğe ulaşamadığı ve kendi anlayışında bir parti olmadığını için yasaklar kalkınca Sosyalist Devrim Partisi'nin yeniden kurulmasına öncülük etti.

Ama o bununla yetinmedi. Sosyalist Devrim Partisi'nin sosyalistlerin birliği için çalışmasını önerdi. Bu amaçla Türkiye'nin önde gelen sosyalistlerini zaman zaman toplantıya çağırıyor ve birlik konusunda çare bulmaya çalışıyordu. Ömrünün son günlerini de bu birlik çabalarına harcamıştı. Mehmet Ali Aybar, bugün sosyalizm görüşleriyle ve emekçilere olan derin inancıyla, hem bir eylem adamı hem de düşün adamıydı. Görüşlerini her platformda cesaretle savundu. Onun kayıyla Türkiye sosyalistleri önemli bir önderlerini, Türkiye düşünce hayatı ise bir fikir adamını kaybetti.

87 yaşında öldüğünde, ardında onurlu ve kavgaıyla dolu bir yaşam bırakıyordu. Mehmet Ali Aybar'ın bizlere bıraktığı miras, her koşul altında eşitlik ve özgürlüğü savunmak ve sosyalistlerin birliğini ve örgütlenmesini sağlamak için çaba sarf etmektir.

Avukat.

Meclis'te varlığı ve savundukları fikirler çok yeni ve önemli bir olaydı. Gericiliğin onlara tahammülsüzlüğü ise yeni değil eski bir gelenektir. TIP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, Meclis'te etkili ve cesur bir konuşmacıydı. Yoksulların haklarını kararlılıkla savunuyor ve bütün saldırılara rağmen bir adım geri atılmıyordu.

Türkiye sosyalizmi

Gericiliğin Türkiye'nin dört bir yanında gençlere, işçilere, köylülere saldırısı, sosyalistlerin içinde de şiddet yanlısı eğilimlerin gelişmesine neden oldu. Özellikle devrimci gençlerin faşist komandoların ve polis saldırılarını sonras yaşamlarını yitirmeleri "silahlı mücadele" fikrinin gençlik içinde yayılmasının zeminini hazırladı.

Aybar önderliğindeki TIP yönetimi ise, gericiliğin saldırılarından endişe ediyor ve gençlik içinde gelişen şiddet eğilimini önlemeye çalışıyordu. Yasal zemini ve yasal partiyi koruma kaygısı, gençlerle Aybar yönetiminin arasını açılmasına yol açtı. Gençler ülkenin dört bir yanında gelişen eylemlerden heyecanlıyor ve eylemleri geliştirmek istiyordu. TIP yönetimi ise temkinli davranmaktan yanaydı. Bu gelişme devrimci gençlerin TIP'ten kopmasına sebep oldu.

1968'den itibaren TIP içindeki ayrılıklar, par-

di, ancak o da muhalefetin tutumu nedeniyle üç ay sonra istifa etti. TIP, Behice Boran-Sadun Aren önderliğine geçti ve Aybar 1970'de partiden koptu. Boran-Aren yönetimi Aybar'ı aidiyatını ödemediği gerekçesiyle Haysiyet Divanı'na vermişti. Aybar bu tutuma tepki göstererek TIP'ten istifa etti.

TIP Kapatılıyor

Behice Boran, Genel Başkanlığında 29-30 Ekim 1970 yılında Ankara'da yapılan TIP 4. Büyük Kongresi'nde kabul edilen ve kürtenununu ele alan Halklar Bildirgesi nedeniyle TIP hakkında dava açıldı ve TIP, Anayasa Mahkemesi tarafından 20 Temmuz 1971 yılında kapatıldı. 12 Mart 1971 askeri darbesinden sonra aralarında Behice Boran, Sadun Aren, Kemal Burkay ve Turgut Kazan'ın da bulunduğu TIP yöneticileri ve Kurultay konuşmacıları tutuklandılar ve TCK'nın 141-142 maddesinden yargılanıp hüküm giydiler.

Mehmet Ali Aybar milletvekiliydi, o koşullarda demokrasiyi ve insan haklarını kararlukla savundu. Sıkıyönetimlere ve özellikle 1961 Anayasası'nın değiştirilmesine istegine karşı, Ismet İnönü'nün deyiminiyle "tek başına bir parti gibi" çalıştı, Deniz Geziş ve Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın TBMM'de idamlarının onaylanmasını engellemeye çalıştı.

1973 seçimlerinde bütün ısrarlara rağmen

'TİP'e saldırılar'

Devam eden saldırılar üzerine Başbakan'a çıktık. Başbakan, Suat Hayri Ürgüplü idi. Demirel de Başbakan Yardımcısı, Ürgüplü ile çok eskiden tanışırız. Galatasaray Lisesi'nde aynı yıllarda okumuştuk. Beni dostça karşıladı. Demirel ile tanıştırdı. Ben de Ankara il başkanımız Halit Çelenk'i tanıttım. İnönü ile yaptığımız konuşmanın üzerinden üç yıl geçmişti; ama konu aynı idi: Saldırıları sürdürüyordu. Saldırıları düzenleyenler arasında AP'li gençlerin de bulunduğunu söylemem üzerine Demirel, AP'nin bu saldırılarla ilgisi olmadığını; demokraside, anayasaya bağlı bir parti olduklarını ileri sürdü. "Bunu duymaktan memnun oldum. Sizi kutlarım. Ancak bizim edindiğimiz bilgiler göre, saldırganlar Mücadele Derneği militanları, imam-hatipli öğrenciler ve AP'li gençlerden oluşuyormuş. Önemli olan, saldırganlara karşı etkili önlemler alınmasıdır. Sayın Başbakan ve sayın yardımcısından saldırıların durdurulmasını istiyoruz" dedim. Ürgüplü, gülümseyerek ve bilinen nezaketi ile gerekli önlemlerin alınacağını, yasaların korunacağını söyledi. İzin isteyerek ayrıldık.*

Bursa olayı

Hiçbir şey değişmedi. Ve kısa bir süre sonra kanlı Bursa olayları oldu. Adnan Cemgil'in çenesini kırıldılar; pek çok arkadaşımız tartaklandı, yaralandı. Ben Bursa'ya gitmemiştim. Genel sekreter Cemal Hakkı Selek başkanlığında bir heyet görevlendirilmişti. Olayı Cumhuriyet gazetesi şöyle anlatıyor:

"Saray Sineması'nda yapılan kongre, saat 13.30'da başladığı sırada, salondaki Komünizmle Mücadele Derneği mensuplarının aleyhte tezahüratlarıyla başlayan olaylar, kongrenin yapıldığı binanın dışına taşınmış ve cadde üzerinde toplanan birkaç bin kişilik kalabalık bir protestocu grubu, hep bir ağızdan, 'Moskova'ya, Moskova'ya' şeklinde tempo tutarak kongreyi protestoya başlatmışlardır. Sinema kapılarında polis kordonu, kalabalığın hücumları ile zaman zaman kopmuştur." (Anılar, TİP Tarihi I, s. 244-245).

*Cumhuriyet, 16.3.1965.

3. TİP Kurultayı'nda Cemal Hakkı Selek, Kemal Türkler, Mehmet Ali Aybar ve Aybar'ın arkasındaki Mehmet Ali Aslan.

Grupları birleştiren lider

MEHMET ALİ ASLAN

Aybar'dan sonraki TİP Genel Başkanı

TİP bir koalisyondu. Sendikacıların, sosyalist aydınların ve Kürtlerin bir koalisyonu. Bunlar o dönemin en dinamik ve en önemli muhalefet güçleriydi. Ama birbirlerini yeterince tammyyorlardı. Aybar'a duydukları güvenle bir araya geldiler.

Sendikacılar antikomünist propagandaların etkisinden tamamen sıyrılmış değillerdi. Sosyalist aydınlar, çoğunlukla kalıplara göre düşünüyorlardı ve sosyalist modellere bağlıydılar. Kürtlerin çoğunluğu ise duygusal milliyetçiliğin dışındaki seçeneklere yabancydılar. Devlete egemen güç, provokasyonlarla hareketli legal alanın dışına itip boğmak istiyorlardı. TİP'e katılanların büyük çoğunluğu legal politikaya deneyiminden yoksundu. Provokasyonlar etkili olabiliyordu. Yeraltına itilen sosyalist hareketin gelişmesi, yaygınlaşması için emekçi halk kitleleriyle bağ kurması, onlara ulaşması gerekiyordu. Bu da ancak legal alana çıkmakla mümkündü.

Bu güç koşullarda, yeni taşınan muhalefet güçlerinin koalisyonuyla, provokasyonları etkisiz kılarak legal bir siyasi partiyi örgütleyip geniş halk kitlelerinin desteğini sağlamak çok güçtü... Bunu ancak Aybar gibi büyük bir bilgi ve deney birikimine sahip, bağımsız düşünen, insan yanı güçlü ve üstün liderlik yetenek-

lerine sahip biri başarabilirdi. TİP kurucusu sendikacıların Aybar'ı TİP Genel Başkanlığı'na getirmeleri, Türkiye sosyalist hareketi için bir şans oldu.

Aybar, legalitenin koşullarına titizlikle uydu ve bundan ödün vermedi. Kalıpların dışında da bağımsız düşünme, modellerin dışında Türkiye koşullarına uygun çözümler, politikalar üretme anlayışına öncülük etti. Sosyalizmi yarıktan aşağıya öncü partinin kuracağı totaliter bir sistem değil, emekçilerin kuracağı çoğulcu, katılımcı, demokratik bir sistem olarak savundu ve benimsenmeye çalıştı.

Uzak görüşlülüğü, koşulları çok iyi değerlendirmesi, bilgi ve deney birikimiyle güçlü kişiliğinden kaynaklanan liderlik yeteneği ile sosyalist harekete büyük bir güç kazandı ve hareket parlamento'ya taşındı. TİP hareketi sadece sosyalistlerin değil, bütün demokratların, hatta sağ kesimdekilerin de aydınlanmasında, eğitiminde etkili oldu.

Parti yönetim kadrolarının hatalarından kaynaklanan nedenlerin de rolü olmakla beraber, TİP'nin ve 68 gençlik hareketlerinin TİP'e yönelik saldırıları, partinin zayıflamasına ve Türkiye politikasında eski etkinliğini yitirmesine yol açtı. Sovyetler Birliği'ne bağımlı ve bu modele bağlı TİP, TİP'i ele geçirecek Türkiye'de etkin olduğunu kanıtlamak istiyordu.

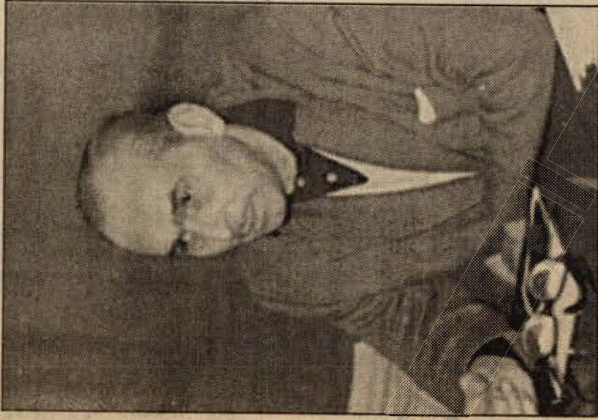
68 gençlik hareketi, Batı'da, toplumun ve kurumların kendilerini sorgulamalarına ve yemilemelerine yol açmakla ilerici bir işlev gör-

dü. Türkiye'de ise askeri cuntalarla, "zinde kuvvetler"le ilişki içinde, TİP'e ve bu çizgideki sosyalist ve demokrat hareketlere karşı saldırıya geçti. Gerek TKP ve gerekse 68 gençlik hareketinin temsilcileri, TİP'e karşı saldırılarını Aybar'ın kişiliğine yönelttiler.

Bu haksız saldırılar, Aybar'ı istifa etmek zorunda bıraktı. Aybar'ın güçlü ve güvenilir kişiliği ile oluşan koalisyon da dağılma sürecine girdi. Aybar'dan sonraki koalisyonu sürdüren meçbalaları başarılı olamadı ve TİP koalisyonu dağıldı. Parti, Anayasa Mahkemesi'nin kararından önce bitti.

Tarih, Sovyet modelini savunun TKP'nin hatalarını gün ışığına çıkardı. 68'liler de Türkiye'deki hareketin Batı'daki 68 hareketiyle aynı nitelikte olmadığını, askeri cunta, "zinde kuvvetler" ilişkileriyle, TİP'e karşı düşmanca tavırları ve saldırılarıyla sandıklarından farkli bir kulvarda koştuğunu fark etmişler mi ve geçmişlerini sorgulamak ihtiyacını duyuyorlar mı?

Kürt aydınlarının büyük bir kesimi de, legalitenin o günü önemli olanaklarını kullanmaktan neden vazgeçip fraksiyonlara yöneldiklerini açıklayabilecek durumda mıdır? Bütün bu gruplar Aybar'a büyük haksızlık ettiler. Bugünkü gelişmelerin ışığında geçmişini sorgulamak ve tartışmak, Aybar'ın ansızın duyulan saygı yanında, aynı hataların sürdürülmemesi ve tekrarlanmaması için de zorunludur.

1962 TIP Genel Başkanı olduğu günlerde parti merkezinde.

TIP'te ilk günleri

Çocukluğum politika tartışmaları içinde geçmiştir. Dedemi, **Abdülhamit** Konya'ya sürmüştü. Babam da Paris'e kaçmış. Yıllar sonra, Hareket Ordusu ile İstanbul'a giren dedem, **Abdülhamit**'i tahttan indiren heyette görev alacaktır. Ben dedemi Ayan Meclisi üyesi olarak hatırlarım. Daha sonra, yani mütarekede, Nemrut Mustafa Harp Divanı'nda idam istemi ile yargılanırken hatırlarım. Önce babam, sonra dedem Anadolu'ya geçmişlerdi. Kendimi bildim bileli, politika tartışmaları içinde yuvarlanmışım. Ailemizin bir kanadı İttihatçı öteki kanadı İtilafçı idi. Bürokrat ailelerin hemen hepsinde rastlanan bir durumdu bu. Babam Anadolu'ya geçince biz mütarekenin karanlık İstanbul'unda yapayalnız kalmıştık. Babamdan mektup geldikçe umutlanırdık. Evet, çocukluğum, kimi zaman kurgunluklara yol açan sert politika tartışmalarının yapıldığı bir aile içinde geçti. Sonraları hukuk öğrencisi olarak ve devletler hukuku doçenti olarak politika ile uğraşmak mesleğim oldu. Politika teorilerini öğrettim; politik yazılar yazdım. Ama politika düşünmek ile politikacı olmak başka başka şeylerdir. Oysa artık politikacı oluyordum, hem de ağır sorumluluklar üstlenerek... (Anıları, TIP Tarihi I, s. 211-212).

Büyük bir boşluk

KEMAL NEBİOĞLU

DİSK Eski Genel Bşk. TIP kurucusu ve Genel Sekreteri, eski Tekirdağ Milletvekili

Mehmet Ali Aybar öldü. Doğanın kanunu bu. Ondan yoksun olmak, biz dostları, mücadele arkadaşları için çekilir acı değil. Ölmeme- li, yaşama li diye düşlediğin insanın gödişi, o ki- şiyi her gün görmesen de büyük bir boşluk bi- rakır. Bu durumdayım.

Onun ölümü ülkemizdeki sosyalist mücade- lede de büyük bir boşluk doğuracak. Ölüm ve doğum.. İlginç.

Evet o, politikada aktif değildi, uzun bir sü- reden beri. Ama, sağ oluşu insana güven veri- yordu, umut veriyordu. Doğan bir boşluk var. Bu boşluğu gerçekte doldurmak şu anda olanaksız görünüyor. A- ma, onun eserleri, beyanatları, bildirileri. TIP Genel Başkanı ol- duğu yıllarda yayımladığı genel- geleri var. Bu, bilmem bir acı te- sellisi mi?

Aybar'ın doğasından gelen ya- nına dostları, dostlarımız ne gü- nel değinceceklendir, anlatacak, yazacaklardır. Ben onun "Mark- sizm"de "eksisik nokta" dediği hususa şöyle bir değinmek isti- yorum. Hani "öncülerle" sosya- lizm olmaz. İşçiler, emekçiler, köylüler bizzat iktidar olmalı. Sömürü ancak onların iktidar ile ortadan kalkar. Üreten, emeğin gerçek sahibinin iktidarında sos- yalizm kurulabilir. Gerçek de- mokrasi de budur.

Hocamız bu düşüncesini bu il- keyi Türkiye İşçi Partisi'nin tü- züğüne de koydurmuştu. TIP'te, büyük kongre dahil, tüm organ- larına seçilenlerin yarısından bir fazlasının kol emekçisi olma zo- runluğunu tüzüğe getirdi. Ay- bar.

Bu zorunluluk il genel meclisi, belediye meclisi, milletvekili- leri için de, tüm adaylıklar için de geçerliydi. Önceleri bu konuda yoğun tartışmalar yapılmıştı, kimdi kol emekçisi ya da kim de- ğildi? Ama o, bu ilkenin uygu- lanmasında, konmasındaki ısrarı sürdürmüştü.

Daha sonra kurucusu olduğu Sosyalist Parti -Sosyalist Dev- rim Partisi- tüzüğünde bu ilke daha ileri oranlara vardi olmuştu. Buna ek olarak yönetici seçildik- ten sonra yozlaşmaları önlemek, parti- yi bunlardan arındırmak için yö- netici seçilmeye de sınır getir- mişti. İki dönemden sonra aday olunamama, bir dönem ara veril- me hep onun getirdiği yenilikler-

di. O, yıllar öncesinden Sosyalist blokun so- nunu görüp açık seçik eleştiren; işçilerin, emekçilerin iktidar olmalarından kaynakla- nan sıkıntıların getireceklerine değinen insan- di. O yıllarda bu değerlendirmeleri yüzünden çok eleştirildi. Eleştiri getirenlerin kimlerinin özürlerine de şahit olduk.

1966 yılında TBMM'den bir heyet, başkan **Ferruh Bozbeyli**'nin başkanlığında Sosyalist Birliği'ni ziyaret etmişti. O heyette TIP grubu adına ben vardım. Kura bana çıkmıştı. Dönü- şümde Aybar "Orada ne gördün?" diye sor- muştum. Ona Sosyalist Birliği Meclis Başkanı **Spridonov** başkanlığındaki heyetle karşılaşlık görüşmemizi anlatmıştım.

Evet bir yanda Ferruh Bozbeyli başkanlı- ğında AP'li, CHP'li, YTP'li, MP'li, CKMP'li,

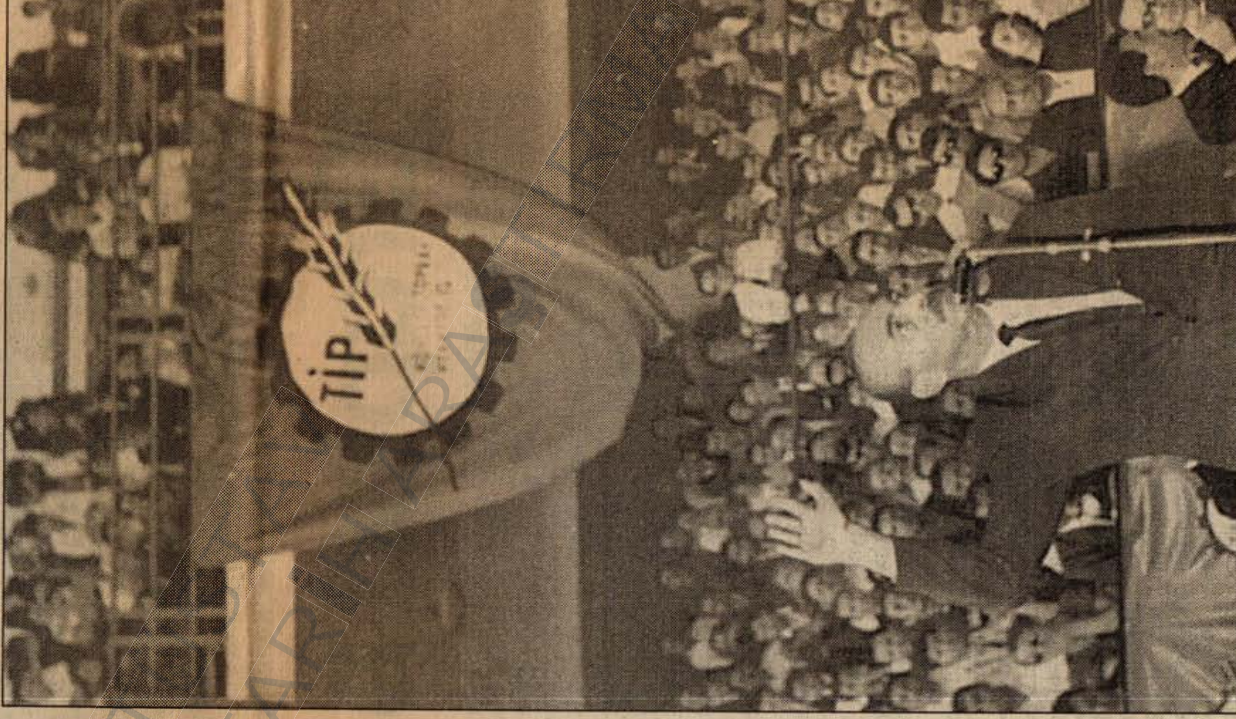
TIP'li milletvekillerinin bulunduğu bizim he- yet, masamın diğer yanında Spridonov başkan- lığında Sosyalist Birliği'nin milletvekilleri. Karşılıklı sorular sorulacak, cevaplar verile- cek.

Heyetimizdeki milletvekillerinin soruları genellikle üretime yönelik olmuştu. Demir üretiminiz ne kadar? Çelik, alüminyum, ener- jii üretimi, vs... Sovyet milletvekilleri ise bazen ellerindeki notlara bakarak, bazen de bakma- dan hemencecik cevaplandırmışlardı.

En son sözü ben almış ve görüşmemizde ha- zır bulunan milletvekillerinin önceki görevle- rinin ne olduğunu sormuştum. Verilen cevap "Yüksek bürokrat, yüksek teknokrat" olmuş- tu. Ben bu cevap üzerine: "Nerede işçi millet- vekilleri" sorumu yöneltmiş, ama buna o an sağlıklı bir cevap alamamıştım. Toplantı ögle yemeğinden sonra da sürmüştü. Öğleden sonraki bir araya gelişte, sıyah bıyıklı, zayıf- ca bir kişiyi karşımıza oturtmuşlar- dı. Spridonov sorulara geçilme- den bu kişiyi "işçi milletvekili" di- ye tanıtmıştı. Ona sorduğum so- ru çelik üretimi ile ilgiliydi. Bil- gisi var mıydı, varsa 1965-üretimi hakkında bilgi verebittir- miydi?

İşçi milletvekili daha ağzını aç- madan "yüksek teknokrat" olarak tanıtılan milletvekili bilgi verme- ye başlamıştı. Bense araya gire- rek, gerekli cevabı aldığımı söy- lemıştim. Bunu anlatmıştım, ge- nel başkanımız Aybar'a. O, dü- şünceli düşünceli başını sallamış- tı. Yaşamı söz konusu olan işçile- rin, emekçilerin, köylülerin ikti- darını sonuna kadar savunan ho- camızın bu düşüncesini biz sen- dikacılar, sendikal mücadelede ilk kez, Gıda-İş Sendikası ile Nestle Fabrikası arasında süren toplu iş sözleşmesinde uyguladık. Feriköy'de tüm fabrika işçileri ile birlikte yaptığımız toplantıda bu ilkeyi yaşama geçirmeye yönelik, toplu iş sözleşmesinin taslağını birlikte görüşeceğimizi açıkladı- ğımızda işçi arkadaşlarımızın ilk tepkisi "Ne biliriz biz" olmuştu. Sonraları DISK kurulduktan ve DISK'i DISK yapan "tabanın söz ve karar sahibi olması" ilkesinin ilk uygulaması idi bu. Ve nice ki- şi ve çevrelerden önceleri olum- suz tepkiler gelmişti.

Tüm bunlar biraz geride kaldı. Şimdi önümüzde Aybar'şiz bir dönem başlıyor, bizim için. So- runlarımız dağlar gibi. Bunları aş- mada onun öğretilerinden sonuna kadar yararlanacağız, yararlan- malyız. Onu dinlemeliyiz; onu, onun düşüncelerini özüm- semeliyiz ve izlemeliyiz.

1965 İstanbul Kapalı Spor Salonu TIP toplantısı.

Devrimci bir bilim adamı

CENAN BIÇAKCI

Ölümünden sonra kimi yazarlar, Aybar'dan söz ederken, onun dürüst bir insan olduğunu öne çıkardılar.

Bilimci ki Aybar, aristokrat bir aile ortamında yetişmiş, burjuva kültürüyle halk kültürünün beğeni süzgecinden geçirdiği insani yanlarından sentezler yaparak, kişiliğinde farklı bir insan tipi oluşturmuştur. Bundan anlaşılıyor ki Aybar, önemli ilk yatırımları kendisi için yapmış.

Söyleşi ortamlarında onu dinleyen insanın, kendini, denizde hafif hafif sallanan bir sandaldaymış gibi hissetmesi o nedenledir.

Ahlak ve dürüstlük gibi özelliklerin öne çıkarılması, toplumumuzda, hürçün dalgalara direnemeyip nice sandalların, hatta en ağır tonajlı gemilerin nasıl alabora olageldiğinin hızın verici belirtisidir.

Oysa dürüstlük, her insanın -hele sosyalistse- öncelikle sahip olması gereken ilk özelliklerden biri değil mi?

Bu nedenle Aybar, asıl başka açılardan değerlendirilmelidir.

Öncelikle o, tabliller ve sonunda tespitler yapıp bir kenara bırakanlardan değildi. Tespitlerini, uygulanlığı ölçüsünde, önce, yaşam felsefesinin temeline yapı taşları olarak yerleştirmiş, sonra da, toplumsal sorunların çözümü için üretken kılınmış. Yani, hiçbir zaman, eğlenmek, vakit geçirmek için problemler çözen bir fizik profesörü gibi olmamıştır.

Aybar'ın kültürüne, bilimsel düşünce yönündeki sağlamlığına bir de cesaret ve sevgiden oluşan bir yürek, bağımsız bir beyin ekleyiniz. Onu tanımlamış olursunuz.

İşte, ülkesinin ve ideolojisinin bağımsızlığını kışkırtarak savunması, yaptığı doğru tespitlerle birlikte, kendinde oluşturduğu böyle bir kişiliğin sonucudur.

Aybar, kendini, çevresini ve dünyayı, çifte standart yanlısına düşmeden, bakış açısının bütünlüğü içinde irdeleyebilme beceresini gösteren az rastlanır insanlardan biridir.

Bu yaklaşımın ürünü aldıkça da yükselen bir özgüvene kavuşmuştur. Kendisine saygıdan hareketle, kişinin, toplum ve devlet karşısında, her bir diğer kişi karşısında sivilleşmesinden, erimesinden kurtulacağı bir sosyalizmi büyük güven ve cesaretle savunmuştur.

1946 yılında, Gün gazetesinde yazdığı yazılarla, Sovyetler Birliği'nde uygulanan sosyalizmin bütün dünya için tek model olamayacağını ileri sürmüştü.

1947 yılında, Amerikan "yardımının" bağımsızlığımızı kelepçeleterek bir esaret zindanı

Mehmet Ali Aybar Bebek'teki evinin çalışma odasında. (Nizyon Dergisi'nden alınmıştır.)

ciri olduğunu vurgulaması;

1975 yılından başlayarak, dikeyine hiyerarşili, tepeden inme, bürokratik merkeziyetçi Leninist örgüt biçiminin, aslında burjuva modeli bir örgüt olduğunu söyleyip yazması..

Örgüt içi demokrasinin olmadığı bir parti ve devlette insanların, kendi yeteneklerini somutlaştırmaya kadar geliştiremeyeceğini üstelemesi, bulgularını beğendiği her tespiti kendi yaşamına ve aynı zamanda devrimci mücadelesinin ana

yoluna uygulama çabalarındandır.

Aybar'ın az bulunur kişiliği, yaşamının her kesitinden örnekler sunabilmesine olanak hazırlamıştır.

Bunun içinde olarak Aybar, politikanın ikinci sınıf insanların elinde kaldığı yoz bir ortamda, kaliteli insanların da, özvarlıklarını koruyarak politik mücadeleye verebileceklerini kanıtlanmış önemli bir örnektir.

Yaşamı boyunca, işçi sınıfının tarihsel ve

demokratik öncülüğünde, tüm emekçilerin iktidarını savunan Aybar, katıksız olarak devrimci bir bilim adamıydı.

Eşitsizliğin, özgürsüzlüğün, sömürünün acağıyla iç içe yaşadığı. Düşün ve bilim alanıyla da sanatta, sporla da iç içeydi. Sevgiyle, coşku ve umutla da iç içeydi.

Rengârenk bir içti.

Aybar, yaşamı bilinçle incelendiğinde, başlı başına bir insanlık eğitimidir.

Bilinçli bir özgürlük savaşı

Doç. Dr. YILDIZ SERTEL

Yıl 1948, Tan gazetesi yıktırılalı 3 yıl olduğu halde, çevremizde bir baskı havası esiyor. Moda daki evimize gelmeye cesaret edenler için hukuk fakültesinden atılmış, uzun boy- lu, dik başlı bir doçent var: **Mehmet Ali Aybar**. Babam ve annem **Zekeriya** ve **Sabilha Sertel**'le beraber özgürlük savaşı mağdurlarıydılar. Ev- de konuşulan temel sorun da gene buydu. San Fransisko Konferansı toplanmış, **'Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'** yayımlanmıştı. Tür- kiye'nin de bu gidişe ayak uydurması gerek- ti. Bu tartışmalardan, **'İnsan Hakları Derne-**

ği' doğdu. Derneğin tüzüğünü ve temel ilkele- rini Aybar hazırlamıştı. Onun uluslararası hu- kuk bilgisinden faydalanılıyordu. Çıkarılmış ol- duğu **'Zincirli Hürriyet'** dergisinde olduğu gi- bi bizim evde de özgürlük ve demokrasi fikir- lerini hararetle ve bilimsel esaslara dayanarak savunuyordu. Böylece, benim tanıdığım ilk Aybar, bilgili ve bilinçli bir özgürlük savaşı- sıydı.

Güler yüzlü sosyalizm istiyordu

Altmışlı yıllarda biz yurtdışındaydık. 1962'de sendikaların bir işçi Partisi kurdukları- nı, başma M. A. Aybar'ı getirdiklerini ilgy-

le öğrendik. Bu partinin başında Aybar hem politikacı hem de teorisyendi. Partinin kanun çerçevesinin dışına çıkmamasına büyük bir özen gösteriyordu.

Partisiyle beraber savunduğu tezler şunlar- dı: Türkiye'nin kapitalist olmayan bir yolla sosyalist bir düzenle kalkınması. Böyle bir sis- temin kurulabilmesi için de işçilerin iktidara gelmesi. **"Bizim planlı, ama emekten yana planlı ekonomiyi; devletçi, ama emekten yana, yürütüm ve denetimini emekçilerin yaptığı bir devletçiliğe ihtiyacımız var"** diyordu Aybar. TIP'lilerin devletçiliği, tam bağımsızlık ilke- sine dayanan bir devletçilikti. Aybar'ın sloga- nı: **"Ne Washington ne Moskova, bağımsız Tür-**

kiye"ydi. Sosyal adalet içinde kalkımlı, Aybar'a göre, **'bütün nimetler emeğe göre pay- laşılmalı'**ydi. Bu nedenle de sosyalizmin önde gelen sorunu, demokratik ortamı hazırlamak, bütün demokratik ve bağımsız kuvvetleri bu savaşa hazırlamaktı.

Aybar'ın önderliği altında, TIP gelişti. 1965 seçimlerinde Meclis'e 15 milletvekili gönder- di. Meclis'te, Aybar'ın sesi gür çıkıyordu. Biz bütün bunları yurtdışından sevinerek izliyor- duk.

Ne var ki 1969'da partinin ikiye bölünmesi- ne üzülmemek olası değildi. Sorun, Aybar'ın **'güler yüzlü sosyalizm'** tezini savunmasından çıkmıştı. Muhaliflerine göre, bir tek sosyalizm vardı, o da **'bilimsel sosyalizm'** di, yani Sovyet modeli.

Oysa daha 1956'da S.B. Komünist Parti- si'nin 20. kongresinde, **Stalin**'in kurmuş oldu- ğu kanlı diktatörlük kinanmış, sosyalizme her ülkenin kendi yolundan gideceği ilkesi kabul edilmişti. 1969'da Çekoslovakya Parti Sekre- terliği'ne gelen **Dupçek**, Çekoslovakya'nın de- mokratik bir yol seçeceğini ilan etmişti. Eko- nomik altyapı sosyalist, politik üstyapı parla- menter demokrasi olacaktı. Biz Moskova'da bunu, otoriter rejimler yüzünden bunalmış gır- mış olan sosyalizm için bir çıkar yol olarak gö- rüyorduk.

Çevremizdeki Sovyet aydınlamın birçoğu da bu görüşteydi. Bu gidişi bozmak için Sov- yet tankları Prag'a girince, Moskova'da mitihar edenler bile oldu. Çünkü bu, Avrupa sosyaliz- mine indirilen ağır bir darbeydi. Nitekim, bun- dan sonra Avrupa komünist partilerinden pek çok ayrılmalar oldu. İşte Aybar, bu ortamda, **'güler yüzlü sosyalizm'** tezini savunuyor, Sov- yetler Birliği'nde kurulmuş olan cebberrut dev- leti yeriyordu. Sonraları Gorbaçov'un haklı olarak yaptığı gibi.

Aybar'ın haklı olduğu da kabul edilecekti, ama çok geç. Aybar yıkılmadı, bükülmedi; il- kelerinden taviz vermedi, son nefesine kadar, **'sosyalizmin yıkılmadığım, yeryüzünde sömü- rü oldukça, sosyalizme yer olacağı'** savundu.

'O gerçek bir adamdı'

13 Temmuz 1995, Bebek Camii'nin av- lusundayız. Mehmet Ali'nin tabutu arkasın- dan bir ses yükseldi: **"O gerçek bir adamdı. İn- san sevgisiyle doluydu."** Baktım, bu sarıklı ho- ca efendiydi.

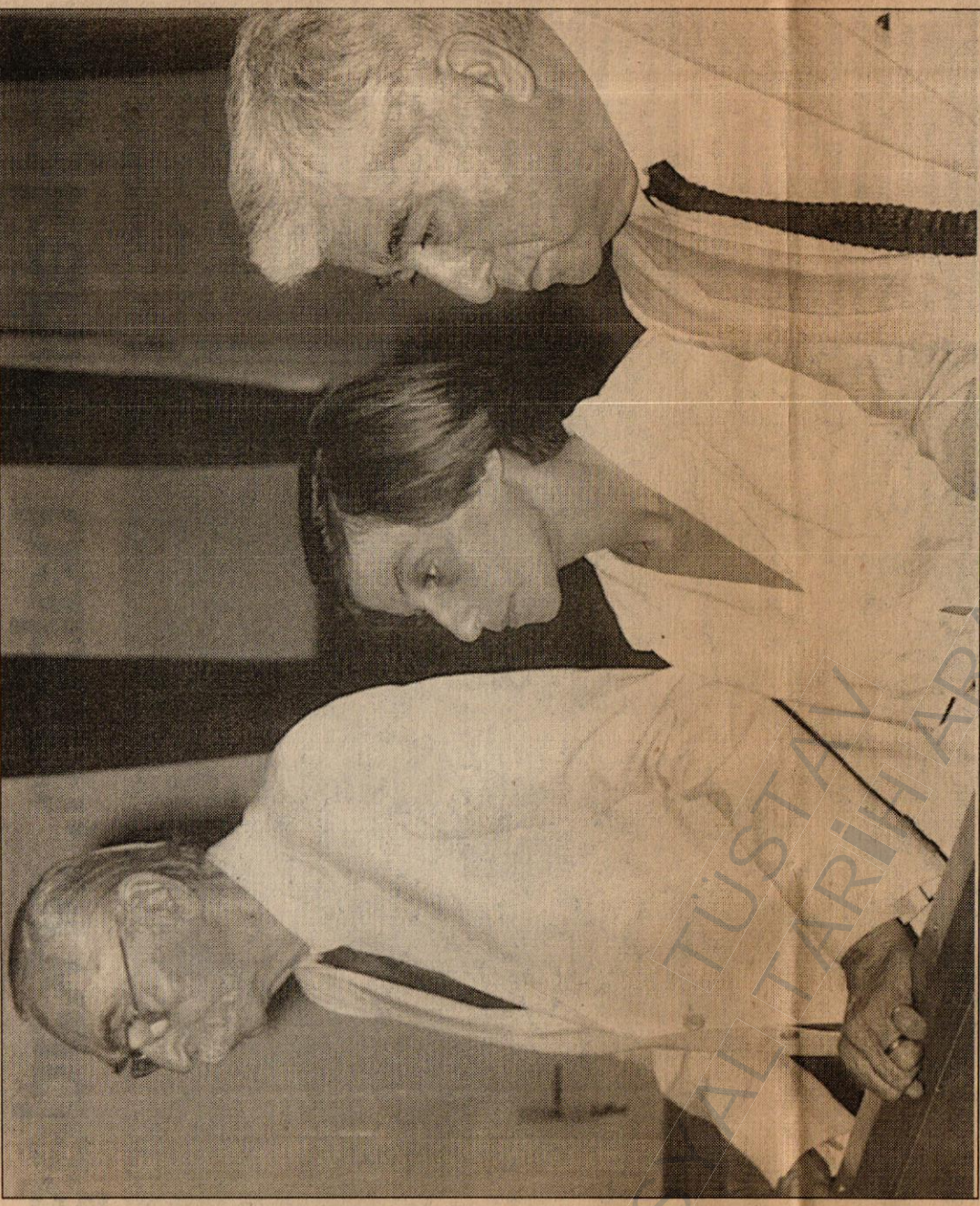
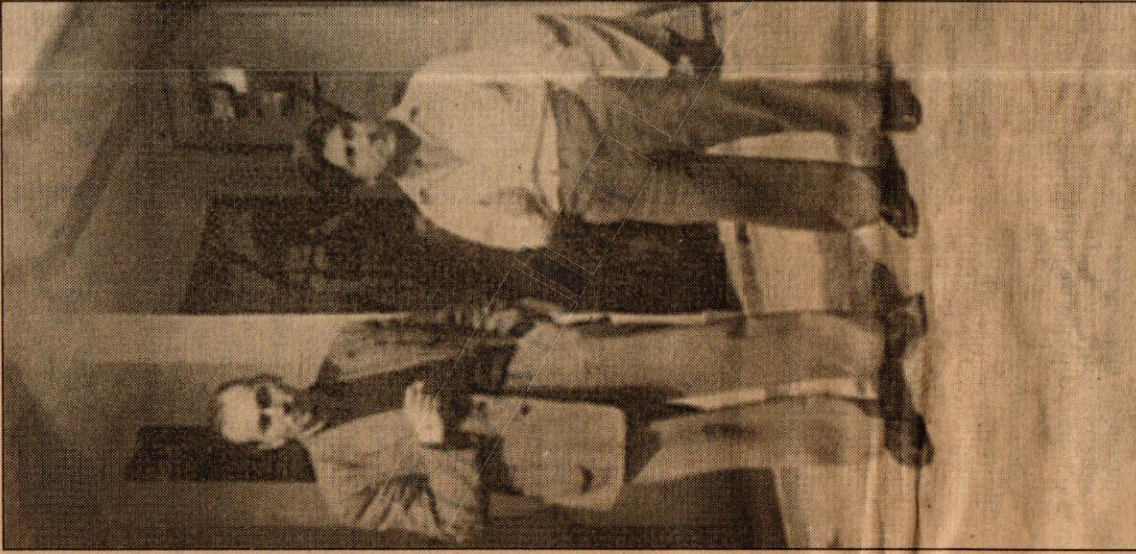
Hoca sözlerine devam etti: **"O insanlardan yana, halktan yana, işçiden yanaydı. Onları savundu. Siyasi görüşlerinin ne olduğu beni il- glendirmez. O Türkiye'nin yetiştirdiği nadir, dürüst, sağlam, bükülmez politikacıydı. Ben o- nun önünde eğilirim. Nur içinde yatsın."**

İşte o gün gömduğümüz Mehmet Ali Aybar buydu. Güçlü şahsiyeti, olgun, halkçı fikir- leriyle oralara kadar nüfuz edebilmiş ve hatta bir cepheyi yarımıştı sonuçta. Buna sevindim ve ağladım.

(1) Aybar, M. A.: *Sosyal Adalet dergisinin açkötürümünde konuşması*, 'Sosyal Adalet' Ocak 1965.

1969 seçimlerinde TIP'in İzmir mitinginde Aybar konuşurken.

1950 yılında Mehmet Ali Aybar ile Aziz Nesin Paşakapısı Cezaevi'nde (yanda). 1988'de Mehmet Ali Aybar ile Aziz Nesin Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinden DGM'de yargılandılar. (üste).

Prof. Dr. GENÇAY GÜRSOY

Prof. **Mina Urgan**'la Koço'da denize karşı **Aziz Nesin**'i konuşuyoruz. "Söz **verdiklerinden biri gitti, sıra bende**" diyor. Her raki içişimizde bu tatsız mecburi hizmet yükümlülüğümü anımsatmadan edemez. Ötanaziyi yadsımayan bir hekim olarak, yaşam günün birinde çekilmez hale gelirse, bir kolayımı bulacağıma dair, yıllar önceden ikisine de verilmiş sözüm var.

Eksik olmasın Aziz Nesin, bu işi ayakta hallederek beni zora sokmadı. "**Onu örnek al**" diyorum Mina Urgan'a. Saat 10'a doğru kızı **Zeynep** geliyor. Başı hafif yana eğik, gözleri ıslak ve gülümsüyor. Sahnedeymiş gibi, "**Çok özür dilerim, Mehmet Ali Amca ölmüş**" diyor. Gece boyunca, giderek nesli tükenen bu iki "**cins adam**"ı konuştuk, içtik. Ne kadar

çok zıtlıkları ve ortak yanları vardı: Biri uzun, biri kısa boylu. Biri atletik, biri piknik.

Nesin ve Aybar

Biri alabilirdiğine yakışıklı, biri alabilirdiğine sevimli. Biri aileden soylu, biri halktan. Biri özenli giyiniyor, biri sallapata. Ama ikisi de biraz huysuz, kavgacı, inatçı ve bu toplumun hiç alışık olmadığı ve sevmediği derecede dürist, cesur, bağımsız ve kişilikli. Birini Sivas'ta yakmaya çalıştık; ötekini, milletvekillerinin uykusunu kacırdığı günlerde Meclis'in orta yerinde tekmeledik. İkisine de bol bol düşünceyi yaşattık.

Bakmayın Aziz Nesin'e son anda gömülme izni vermelerine, **Aybar**'ın cenazesine katılmalarına, çelenk göndermelerine. Devlet ve hükümet, bu

iki beladan kurtulmuş olmaktan çok memnun. Ormanlarını yakan, denizlerini pisleten, içme sularına yağım akıtan, sokağa balgam atan, bol bol üreyen, "**yargısız infaz**" kahramanı Rambolara alkış tutan toplumumuz ise içindeki yabancı maddelerden ikisini daha dışına attığı için şimdi daha rahat. Artık biyolojik işlemlerini daha zahmetsiz yerine getirecek, daha iyi hazmedecek, daha çok üreyecek ve daha rahat uyuyacak.

Büyümeyen çocuk

Koço tenhalaşıyor, gece bitmek üzere. Her ölümün arkasından duyduğum o garip suçluluk duygusuyla yerine getiremediğim bir istegin hüznü içime işlemeye başlıyor: Çok değil, 2-3 yıl önceydi sanıyorum. Aybar'ın Bebek'teki evinin balkonunda oturuyorduk. "**Armutlu'da hâlâ levrek var,**

geçenlerde bir tane vurdum" diyorum. Gençliğinde orada sık sık daldığımı biliyordum. Çocuk gibi heyecanlandı: "**Lütfen bir gün beni de götür, birlikte dalalım**" dedi. Önce şaka yapıyor zannettim. Hayır, ciddiye ve gerçekten çok istiyordu. Sevimsiz hekimliğim tuttu. 80'imi geçmiş bir eski dalgıcın özlemine kulak verecek cesareti bulamadım kendimde.

Mina Urgan'ı evine bırakırken "**Lütfen acele etme, bırak biraz nefes alalım, daha kendimize göre cenaze uğurlamasını bile beceremiyoruz**" dedim.

Sosyalizmin hiç büyümeyen bu sevgili çocukları, aramızdan birer birer ayrılıp giderken geride kalan boşlukta sessiz bir çığlık yankılanıyor: "**Yeter artık birbirinizi yediğiniz. Eğrisini doğrusunu yan yana getirin ve şu alçakların biraz olsun rahatını kaçırm.**"

Başkanım, babam, arkadaşım, hocam

UĞUR CANKOÇAK

Tanışmamız 1960 Mayıs'ında Rami Kışlası'nda oldu. 2 mayısta NATO toplantısı ölümlü gösteride tutuklanmış Rami Kışlası'na getirilmişim. Koğuşta bir kural var: Her yeni gelen kapıda durduruluyor, üç kez "Yaşasın hürriyet", üç kez de "Kahrolsun Menderes" diye bağırılıyor. Kimliği ve neden getirildiği soruluyor. Ondan sonra koğuşa girmesine izin veriliyor.

Bir gün koğuş kapısında uzun boylu, yakışıklı ve sık biri belirdi. Elinde de küçük bir valiz var. Boyu posu, giyimi, özellikle de duruşu bizlere hiç benzemiyor. Hemen kural hatırlatıldı. Beş saniye kadar duraksadı sonra gür bir sesle üç kez "Yaşasın hürriyet" diye bağırıldı. Mehmet Ali Aybar "Taksim Atatürk Heykeli'ne arkadaşlarımızla birlikte avukatlık küppemizi bıraktık" dedi ve hemen koğuşa girdi. Üst ranzada bağdaş kurmuş olanları izliyordum. Adımı duyunca fırladım yanına gittim. "Buyrun, benim yanında yer var" dedim. Sertçe baktı. "Nerden tanışıyoruz" diye sordu. "Doktor Can Boratav'dan adımızı duyumsu ve bazı yazılarımızı okunmuşum" diye yanıtladım. Yine şüpheli gözlerle beni süzdü, ama sesini çikartmadan yanımdaki ranzaya geldi. Valizini açtı, temiz çarşaf serdi. Özel eşyalarını özenle yerleştirdi. "Özel eşyalarımı özenle yerleştirdiğini seyrettim. Daha önce aynı suçtan getirilmiş olan avukatlar yanına geldiler."

Ertesi sabah uyandırıldım. Bak-tum Aybar. Şaşkın şaşkın sordum. "Saat kaç?" "Altı" dedi. Sonra da gülerək "Kalk bakalım al-bap, sabah jimnastiği saati" dedi. Kalktık. Orta avluya çıktık. Yürüyüş başladı. Ama ne yürüyüş. O bir adım atıyor, ben yetişmek için iki adım atıyorum. Yürüyüş hızlandıkça koşmaya başladım. "Yoo arkadaş, daha koşmaya sıra gelmedi. Önce yürü, adaleterin ısınsun" uyarısında bulundu. Ve yaklaşık 1.5 saatlik spordan sonra ben perişan durumda yüzüne bakınca kahkahayı patlattı. "Cezaevinde yaşamayı öğreneceksin" dedikten sonra duş ve sakal traşı. Her gün spor, her gün sakal traşı, her gün temiz giyim. Hiç de bana göre şeyler değil ama, "Cezaevinde yaşamayı öğreniyorum..."

1962 Haziranı, TİP Genel Merkezi Nuruosmaniye'de bir han odası. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar masa başında oturmuş merkez Yürütme Kurulu üyelerini bekliyor. Rıza Kuas "Başkanım çoğunluk var. Toplantıyı açabilirsiniz" deyince "Rıza Bey TİP Merkez Yürütme Kurulu toplantısı çoğunlukta değil, tüm arkadaşlarımız katılımıyla yapılır" diyor. Kuas ve iki kişi dışarı çıkıp gelmeyen üyelerin peşine koşuyorlar, yaklaşık bir saat sonra MYK toplanıyor ben ve üye olmayan partililer dışa-

Aybar ile Uğur Cankoçak Bebek'teki evin balkonunda.

n çıkıyoruz. 1963 ilkbaharı. Ankara Altındağ İlçesi'nin açılış toplantısı. Derme çatma bir binanın tek odası. Aybar konuşuyor, ben de mikrofon tutuyorum. Konuşmalar bittikten sonra bir Altındağlı yanına geliyor "Babama söyle" diye bana bir şeyler anlatıyor. Babam o sırada Edirne'de. Şaşıyorum "Babamı nereden tanıyor-sunuz" diye soruyorum. Meğer beni Aybar'ın oğlu sanmış. O günden sonra parti içinde adım "Aybar'ın oğlu"na çıkıyor. Yıllar sonra (sanim 1968'den sonra) Aybar bana sık sık "Mah-dum Bey" diye hitap etti.

Genel Yönetim Kurulu toplantılarında sonra partililerle birlikte akşam yemeği yemeyi Aybar gelenek haline getirmişti. Toplantıya katılanlar kendi paralarını kendileri öderlerdi. Adı da "Aybar usulü ödeme". Toplantı eğer Ankara'da yapılmışsa yemek Rüyam Lokantası'nda yenirdi. Yemekler genellikle neşeli geçerdi. Özellikle de Aybar esprileri ve taklitleriyle hepimizi güldürürdü. Bir de gür sesle söylediği türküler. "Zahit bizi taan eyleme..."

Parti Genel Merkezi Nuruosmaniye'den

Görsel Han'da bir daireye taşındı. O zaman bizlere göre çok geniş bir mekân. Toplantı salonu bile var... Doğan Özgüden'le birlikte Sirkeci'de üçüncü sınıf bir otele kalıyoruz. 24 saatın 19-20 saati partide geçiyor. Doğan gazeteci olduğu ve steno bildiği için Aybar'ın adeta özel sekreteri. Düşüncelerini önce ikimize açıyor. Demeçleri konusunda fikirlerimizi alıyor. Biz de rahatlıkla düşüncelerimizi söylüyoruz. Önce Doğan fark etmiş. "Yahu" dedi "Bizim Merkez Yürütme Aybar'ın karşısında hep hazırola. Hep tasdik ediyorlar" dikkat etmeye başladım, doğrudu. Ben düşüncelerimi uluorta söylediyim için parti içinde adım "partili muhalif" ne çıktı.

1964'te ilk kongre İzmir'de yapıldı. Annem ağır hasta olduğu için gidememiştım. Doğan Özgüden Merkez Yürütme Kurulu'na seçilmişti, galiba 25 yaşındaydı. Kısa bir süre sonra parti tüzüğündeki işçilerle işçi olmayanlara parti ayı sandıklarda seçilmeleri kuralını getiren 52. maddeye karşı çıktı ve partiden birkaç aydınla birlikte istifası etti. Aybar çok üzülüdü. Beni çağırdı "Ne yap, ne et Doğan'a istifasını geri aldır" dedi. Çok uğraştım olmadı. Aybar'a

sordum "neden Doğan?" Bana, "Doğan partimizin en genç Merkez Yürütme Kurulu üyesi. Ayrica ciddi ve kafası çalışan, düşüncedüğüünü de açıkça söyleyen biri. Partiyeye çok gerekli idi" dedi. Yıllar sonra geriye bakıp düşündüğümde partide fikir üreten hep Aybar'dı. Diğerleri ise onaylayanlar. 1985'te konuştuğum partinin yöneticilerinden bir arkadaş bana 1968 muhalefeti sırasında "Aybar 'beni ikna edin, fikrimi değiştiriyim' derdi. Ama, Aybar'ı ikna ne mümkün" diye yakınmıştı. Evet, Aybar ikna olmak istedi. Bilimsel olarak ikna olmak. Fikrini ancak o zaman değiştirdi. Bir bilim adamına da her halde bu yakışır. Ucuz politik ödümleri, dönüşleri hiç olmamıştı. Zaman zaman bana kızar, azarlar: "Ama Hocam, olamaz mahdum Bey. Gerekeceğiz isterim, hem de sağlam gerekçe"...

1968, ünlü "beşli takrir" verildikten sonra, muhalefetin ağır topları Rıza Kuas'ın evinde onu ikna etmeye uğraşırlar. Bir köşede izliyorum. Biri bırakıp diğeri alıyor. Kuas dikkatle dinliyor, arada bir de sorular soruyor. Onlar durmadan konuşuyorlar. Sabah oluyor, saat 7 civarı, herkes yorgun, çaylar geliyor. Rıza Kuas iki yudum çay içtikten sonra, "Beyler, 10 gün öncesine kadar, hepimiz Aybar'ın her dediğini tasdik eder-diniz. Bu adam sosyalizmden bir gecede mi saptı? Delirdiyse tumar-haneyeye götürülmeli. Aksandımsa be-ri Aybar'ın sosyalizmden saptığına na delili gösterdiğiniz konuş-maları Aybar yıllardır söylüyor, siz de kafa sallıyorsunuz. Bu işte başka bir iş var. Ben sizlere katılmıyorum" diyor. Herkes bozgun içinde Kuas'ın evini terk ediyor.

1975'te SDP Merkez Yürütme Kurulu üyesi-yken o sırada cezaevinden çıkmış çeşitli si-yasetlerden gençlerle konuşmayı önerdim. Ge-rekçem ise onları cezaevinde okuma ve dü-şünme fırsatı bulduklarından değişmiş olduk-lardı. Aybar karşı çıktı, önerim ret edildi, bo-zulmuşum. Toplantı sonunda "Beyfendi vak-ti kerahattır, gel iki kadeh rakı içelim" diye be-ni davet etti. Kabul etmemeye çalıştım, zorla-dı. Birlikte evine gittik. Rakı içiyoruz. "Bil-li-yorum üzüldün ama o gençlerin değişmesi ola-naksız" diye lafa girdi. Uzun tartıştık. Sonun-da "Senin hatırım için SDP Genel Başkanı ola-rak değil, Mehmet Ali Aybar olarak Bebek'te-hatalarını Nurhak dağlarına değil, Cilo dağla-rına çıkarmakta bulacaklardır" dedi. Ben de kızdım. Ve 10 kadar gençle Bebek'teki evde buluştuk. Dört saat konuştu. Gençleri kapı-dan uğurladıktan sonra Aybar elini omzuma at-tı hüzünlü bir gülümseme ile "Üzülme mah-dum bey, gel biz rakumuzu içelim"...

Halit Çelenk, Aybar ve Suphi Karaman TÖS Kongresi'nde.

Sosyalistler birleşmeli

HALİT ÇELENK

Mehmet Ali Aybar'ı, 1939-40 ders döneminde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarımda tanıdım. O günlerde fakültede asistandı, sonra doçent oldu. Aradan yıllar geçti. O, 1962 yılı başlarında Türkiye İşçi Partisi genel başkanlığını üstlendi. Eşim Şekibe ve ben, aynı yılın ekim ayında partiye üye olduk. Daha sonra ben genel yönetim kurulu üyesi, Ankara il sekreteri; eşim Şekibe de Ankara merkez ilçe başkanı ve merkez haysiyet divanı üyesi olarak görev yaptık.

Mehmet Ali Aybar, ikkeli, namuslu ve dürüst bir insandı. İlkelerinden ödün vermeyen, bunun yanında, yaşadığım gördüğüm zaman bunu kabul ve ifade etme erdemini de gösterebilecek bir kişiliğe sahipti.

Geçen yıllarda, Türkiye'de solun dağınıklığından yakınıyordum. Bu dağınıklık, solun siyasal yelpazede ağırlığımı duyurmasını engelliyordu. Solun birliği, bu dağınıklığı ortadan kaldıracak ve onu bir güç haline getirecekti. Özellikle geçen yıl sağlığı bozulmuş, birkaç kez kalp krizi geçirmiş ve fiziksel olarak zayıf düşmüştü. Bir kez, değerli arkadaşımız Naci Ormanlar'la birlikte, ikinci kez yalnız ve üçüncü kez de eski DISK Genel Başkanı Kemal Nebioğlu ile birlikte geçmiş olsun ziyaretine gitmiştim.

Bu ziyaretlerimizde bize sosyalist partilerin dağınıklığından yakınımlarını anlatmış, bu partilerin birleşmesinin zorunluluğunu açıklamaya çalışmıştı. Bu konuda daha önce bir girişimde bulunduğumu, ancak bu tür girişimlerin sürdürülmesi gerektiğini söylemişti. Bu

açıklamalara göre: kurulu sosyalist partiler ve hatta yeni kuruluş çalışmaları yaptıkları anlaşılan sosyalist gruplar kendi içlerinden seçecekleri temsilciler aracılığıyla toplantılar düzenlemeli, ayrıntıları şimdilik bir kenara bırakarak, ülkemizin güncel önemli ekonomik ve siyasal sorunlarını görmeli, tartışmalı ve bu aşgari müşterekler etrafında birleşmelidirler. Günümüzde sosyalistlerin temel görevi, bu birliği sağlamaya yardımcı olmak ve bu konuda başarıya ulaşmaktır.

Ben de bu konuda yıllardan beri düşünüyör ve sosyalistlerin birleşerek bir güç haline gelmesinin zorunlu olduğunu inanıyordum. Bu nedenle birçok arkadaşım ile birlikte SBP'nin kuruluş çalışmalarını başlatmış, sonuna kadar bu çalışmaların içinde bulunmuş, hazırlanan programın giriş bölümüne katıldığımız için, bunca emek verdiğimiz bu girişimden ayrılmıştım.

Mehmet Ali Aybar da bu çalışmalara katılmış, ancak kimi benzer nedenlerle çekilmişti.

Türkiye'deki sosyalist partilerin ve kuruluş çalışmalarını yapmaktaki olan öteki partilerin birleşme çalışmalarına Mehmet Ali Aybar'ın, Aziz Nesin'in ve benim yardımı olarak katılmamız konusunda görüşmelerimiz de olmuştu. Geçtiğimiz günlerde Aziz Nesin'i ve Mehmet Ali Aybar'ı peş peşe kaybetmemiz bu açıdan da bir talihsizlik oluşturmıştır. Sosyalistlerin birliği konusunda, günümüzde, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar açısından ivediliği kuşkusuzdur. Bu nedenle hepimizin bu doğrultuda çaba harcaması ve bu çabaları sürdürmesi gerektiğine inanıyorum.

Dr. ALI NADİR SAVAŞER

Sayın Mehmet Ali Aybar, Sevgili Hocam, Sizinle tanıştığımızda 22 yaşındaydım. Siz birinci Türkiye İşçi Partisi'nin başkanıydınız, ben ise tip fakültesi öğrencisi. Amacımız, gerçek emekçilerin, önce partinin, sonra da Türkiye'nin yönetiminde söz sahibi olmalarıydı. Türkiye toprağına ektiğimiz güler yüzü, insan- cıl sosyalizmin tohumları yeşerdi, çiçeklendi ve ilk katıldığı seçimlerde bir sosyalist parti 15 milletvekiliyle TBMM'ye girdi. Anadolu topraklarında kök salmaya başlayan bu sosyal kırdanış, katı yüzü, bürokrat sosyalistleri çok

kızdırdı ve 1968 yılında, Sovyetler Birliği ve yandaşlarının Çekoslovakya'yı işgalini kınadığımız için parti başkanlığından uzaklaştırıldık. Yıllar sonra bürokratik sosyalizmin kaleleri bir bir yıkılırken; güler yüzü, insan- cı emekçilerin önderlik ettiği sosyalizmin Türkiye topraklarında yetişen fidanları, çok fazla olmasa da dimdik ayakta durdu.

İşte bu başarılı deneyimden sonra bile hâlâ Türkiye'de "yeni bir sol" aranmakta, yayın organlarında iflas etmiş bürokratik sosyalizm yayınları çıkmakta. Oysa Avrupa tip kongrelerin- de genç Akdenizli meslektaşlarımız bana, Mehmet Ali Aybar'ın güler yüzü, insan- cı sosya-

lizm teorisini sorarlar. Hele bunlardan biri, İtalyan doktor L. Jorno, sizin "Leninist Parti Burjuva Modelinde Bir Örgütür" adlı kitabınızı okuyabilmek için Türkçe öğrenmeye başlamıştı. Neden Türkiye'nin bu toz duman politik- gi içinde kimse sosyalizmin gülen, insan- cı yüzünü görmek/göstermek istemiyor? Aybar ve teorisini unutmak/unutturmak acaba kimlerin işine yarar?

Hocam, konuşmalarımızda (ki bunların son konuşmalar olduğunu şimdiki anlıyorum) sağ- lığımıza daha çok önem vermenize değindiğim- de, "Türkiye'de sahnelenen bu tiyatroyu çeşit- li zam- nlarda defalarca yaşadığımızı ve hâlâ

gözlerimizin açılmadığını" söyleyerek öneri- lerimi ciddiye almadınız.

Artık Aybar dan sonrası yaşıyoruz. Dilerim "ölümünüz", Türkiye soluna "geçmiş bilme- den, bugünün değerlendiremeyeceğini ve giderek yarının gerçekçi temeller üzerine ku- rulamayacağı" ileten bir uyararı olur. Güler top- rakları üzerinde daha da çoğalar. Ve işte o zaman anımız bize gerçekten yol gösterici olur.

Sayın Aybar, sevgili hocam; siz, Türkiye politik tarihinin çok önemli dönüm noktaların- dan biriydiniz. Anlayana!.. Hasretle kucaklar, ellerinizden öperim. Görmüşmek üzere.

Güleriyle sosyalizmin çiçekleri açsın

Zeki, çevik, ahlâklı, sporcu

CEM ATABEYOĞLU

Öğrenimini yaptığı Galatasaray Lisesi'nde futbol oynayarak spor yaşamına başlamışti. Daha sonra basketbol ve voleybolu denemiş, hatta bir ara yine okulun bahçesinde telleri kopuk raketle tenise bile heves etmişti. Yaz aylarında denizden çıkmak bilmemiş, sonunda atletizmde karar kılmışti. Benim çocukluk yıllarım; 1930'ların ilk yarısının en büyük sürat koşucularından biriydi Aybar. 100 metre ve 200 metre koşularında sayısız şampiyonluklar kazanmış, rekorlar kırmışti. En büyük rakibi ise en yakın arkadaşı olan **Semih Türkdوغان**'dı. 1931 yılında 200 metrede Balkan şampiyonluğunu kazanmışti. Yine Atina'da yapılan Balkan Oyunları'nda 4x100 metre bayrak yarışında yeni Balkan ve Türkiye rekorları kıran bayrak ekibimizde yer almışti.

Onun zamanında 100 metre koşusu, futbol sahasında iki kale arasında koşulurdu. En elverişsiz şartlar altında en iyi dereceleri elde etmesini bilmişti. Atletizm hayatının son yılında Fenerbahçe Stadı ile Türk atletizmi ilk gerçek pistine kavuşmuştu ancak. 1928 Amsterdam Olimpiyat Oyunları'nda ilk kez ay-yıldızlı formayı giymişti.

1930 - 1935 yılları arasında yapılan bütün Balkan şampiyonalarında yine ay-yıldızlı forma altında yer almışti. 1933 yılında Sovyetler Birliği'ne giden ekibimizde de yarışmışti. Başarılı atletizm yaşamında 200 metre, 4x100 metre bayrak ve Balkan bayrak yarışlarında 2 altın, 3 gümüş 3 bronz madalya kazanmışti Balkan şampiyonalarında.

Atletizm yaşamını noktaladıktan sonra hâkem olarak da Türk atletizmine hizmetlerini sürdürmüştü. Birçok milli ve uluslararası yarışmalarda onlarla hakem olarak birlikte olmuşuk. Az konuşan, az gülen, ciddi bir insandı. Çevresinde haliyle bile saygı uyandırdı. O da her zaman çevresine karşı saygılıydı. Ömrünün sonuna kadar 1930'lu yılların spor anlayışını büyük bir tutuculuk içinde korudu.

Profesyonel olarak spor yapmak veya yapanları görmek ona hep aykırı geldi. Hele bir kulüpten başka bir kulübe geçmeleri görmek ona üzüntü verdi. Her yaşında sporla ilgiledi; yakın bir geçmişe kadar sualtı avcılığı ile uğraştığını biliyorum. Jimnastik ve yürüyüşü ise hiçbir zaman bırakmadı.

Ve Türk atletizm tarihinden bir altın yaprak daha koptu.

Bir büyük şampiyon göçüp gitti...

Ali D
1969
Jülliye.

Başkanım Mehmet Ali Aybar

MORİS GABBAY

Merkez Yürütme Kurulu

Mehmet Ali Aybar'la ilk karşılaşmam bugüne dek unutmadığım şartlar altında geçti. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle CHP'nin tek parti rejimine karşı başlayan mücadelenin basına yansması bizim gibi genç üniversite öğrencilerini oldukça heyecanlandırmıştı. **Zekeriya ve Sabiha Sertel**'in Tan gazetesindeki yazıları, Mehmet Ali Aybar ve **Cami Baykurt**'ün Tan ve Vatan'daki yazıları arasında çıkan diğer yazılardan farklıydı. Sorunlar sol görüşlü bir açıdan irdelemiyor, okuyuculara yeni ufuklar gösterilmeye çalışılıyordu. O sıralarda, Robert Kolej'den beri yanından ayrılmadığım rahmetli hocam **Cami Baykurt**'ün sık sık ziyaretlediği bazı yazılarını bana okuması için hazırladığı bazı yazılarını bana okuyabileceğimi Sertel'leri ve Aybar'ı ise ancak yazılardan tanıyordum. Rahmetli **Cami Bey**'in anlatıklarından, Aybar'ın fikirlerine ve yazılarına önem verdiğini, çok takdir ettiğini gördüğümünden, ısrarla birkaç kez, **Cami Bey**'den beni Mehmet Ali Aybar'la tanıştırmamı istemiştim.

Hepimizin bildiği gibi 1945-50 yılları ara-

sında devam eden bu mücadele, kolay geçmemiştir gerek Sertel'ler gerekse Aybar ve Baykurt, mahkeme kapılarını aşındırılmışlar ve hapishanelere düşmüşlerdi.

Tarihini şimdi tam anımsamıyacağım bir gün, rahmetli **Cami Bey**'le beraber, Mehmet Ali Aybar'ın ağır cezada duruşmasını izlemek üzere, İstanbul Büyük Postahanesi'nin üst katlarında bulunan Adliye Sarayına gittik. Duruşmaya gelen izleyicilerin çokluğundan, salona girememiştik, sonucu merakla kapıda beklemeye başladık.

Duruşmanın sonunda zorlukla Aybar'ın yanına yakaştım yüz yüze geldik, ancak ne elimi sıkabilirdim ne de birkaç söz edebildim. **Cami Bey**, sadece beni göstererek, "**Talebelerimden Moris**" dedi. O sırada beni en çok üzen olay, jandarma erinin, bir iskemleyle oturmuş bulunan Mehmet Ali Bey'e kelepeçleri takmak istemesi idi. Yanında bulunan rahmetli **Prof. Ragıp Sarıca**'nın -çok üzülmüş olmalı ki- kelepeçle takıldıktan sonra, Sayın Aybar'ın yanaklarını iki eliyle okşayarak defalarca tekrarladığı "**Mehmet Aliciğim, Mehmet Aliciğim**" sözleri hâlâ o gün gibi kulduğumdur.

Sayın Aybar'la ikinci buluşmam, rahmetli **Cami Bey**'in cenazesinde olmuş, ve arada sırada onu ziyaret etmemi istemişti. Böyle de

yaptım. 1950-60 yılları arasında fırsat buldukça çalıştığım yere yakın olan yazihanesinde onu ziyaret ederdim. Konuşurduk, bazen de yazılarını bana okur, fikir sorar, tartışırdık. Zamanla da bağınazlığımı yumuşatmaya bakard. O yıllarda sol görüşlü gençlerin tümü Marksizmi ideal olarak kabul etmiş ve çoğumuz görüşlerimizde ve davranışlarımızda çok dogmatik ve bağnazdık. Aslında o zamanın Avrupalı si'nda ve dünyanın aydın çevrelerinde, gerçek bir aydının solu olması gerektiğini sananlar olduğu gibi gerçek bir aydının komünist olmaması bile, Sovyetler'e karşı gelmemesi ve sempati göstermesi gerektiğine inanılanlar çoğunlukta idi.

Oysa Aybar, yurdun bağımsızlığını her şeyin üstünde tutan bir aydın olarak demokrasi için verdiği savaşların başında, "**Her şeyden evvel ve her şeyin üstünde istiklal**" diyordu.

5 Şubat 1948 Zincirli Hürriyet dergisinin ilk sayısında "**Dosta Düşmana Beyanname**" başlıklı yazısında, Sovyet Rusya'nın dostluğa sığınmayan birtakım toprak isteklerine karşı takılması gereken tavır şartlarını irdelerken dost-düşmana karşı şu sözleri haykırıyordu: "**Ne Sovyet peykliği ne Amerikan köleliği!**"

Partiye üye kaydedilişim, isteği üzere olmuştu. 1962 yazından sonra, Sayın Aybar'la

-Meclis'e seçilmeye kadar- hemen hemen her gün beraber çalışmak fırsatını elde etmiş oldum.

Partide bana verilen diğer ödevlerden başka hazırladığı yazıların çoğunu diktesi altında saatlerce daktiloda yazardım. Aramızda görünen bir anlaşma var gibiydi. Bazen dikte sırasında durur, yazıya devam etmezdim ve hemen söylediğimi ya anlamadığımı ya da beğenmediğimi sezer. "**Ne o Moris Bey**" der itirazlarımı dikkatle dinler, beğenmezse dikte etmeye devam ederdi. Fakat çok kez kısa bir süre sonra dikteyi keser, "**Haklısın Moris, gel şunu bir kez daha okuyalım ve tekrar yazalım**" derdi. Genel yönetim kurulu toplantılarından evvel bu tür çalışmaların geçmeden tan ağarınca caya sürdüğünü anımsarım.

Uzun bir süre Sayın Aybar'la beraber çalışma onurunu taşıyan ben, demokrasi, bağımsızlık ve sosyalizm için verdiği kavgada yıllarca evvel ortaya koyduğu demokrasi, hürriyet ve insan için sosyalizm anlayışından bir nebze sapmadığına ve her tür tazyike karşın yolundan şaşmadığına tanırım...

Sosyalist mücadelenin bu uzun soluklu öncüsü ile aynı ülkede aynı zamanda yaşamış ve dostluğunu kazanmış olmaktan, ömrümün sonuna dek onur duyacağım.

TIP 1964 yılında arasında Picasso'nun desenleri de olan uluslararası bir resim sergisi açmıştı.

ÖZEL EK
MEHMET ALİ AYBAR

Sanatçı Mehmet Ali Aybar

Mehmet Ali Aybar felsefe, edebiyat, müzik ve resimle ilgilenirdi. Birçok sanat dergisinde Tahsin Hüsnü takma adıyla eleştiri yazıları yazmıştır. Karakalem ve yağlıboya resimler yapardı.

Güneşi Zaptedeceğiz.
Güneşin Zaptı Yakın. 1968 (boyut 50x70 yanda).
Kadın ve zenci çocuk. 1955 (boyut 35x50 sol başta).
Eşi Siret hanım 1952 (boyut 28x35 ortada).
Non figüratif 1959 (boyut 50x70 sağda)

